

Th. Løgstrup: In Memoriam. En gammel Missionssekretærs Erindringer

Ved Harald Nielsen

Jens Theodor Nicolai Løgstrup (1853-1933) blev født i Randers, student fra Randers Latinskole 1871, cand. theol. 1877 (laud), hvorefter han blev personel kapellan hos provst Koch¹ i Nr. Vedby-Nr. Alslev. 1880 blev han sognepræst i Helligsøe/Gjettrup i Thy, hvor han var indtil 1890, da han blev sekretær og rejsepræst i Det Danske Missions-selskab.

Løgstrups missionsinteresse stammede fra Falsterårene, hvor han den 2. juni 1880 hørte pastor Holm², Gladsaxe, prædike ved en missionsgudstjeneste. I 1886 fik Holm valgt Løgstrup ind i DMS' bestyrelse, hvor han gjorde et stort og selvstændigt arbejde, hvilket medførte, at Holm ønskede at få Løgstrup som sin sekretær i bestyrelsen og rejsepræst for DMS.³

Kirkeligt stod Løgstrup Indre Mission nær, og det tegnede derfor til at blive et stærkt makkerpar, da Indre Mission ved Fredericiamødet 9.-10. oktober 1889 overtog ledelsen af DMS med provst Jens Vahl⁴ som formand og Løgstrup som sekretær, der stadig samtidig var medlem af bestyrelsen. Men en uklar stillingsbeskrivelse mellem de to betød, at der hurtigt opstod spændinger imellem dem, spændinger, der efterhånden voksede sig så store, at der reelt ikke var tale om et samarbejde, og da Vahl endelig i 1897 valgte at træde ud af bestyrelsen, beskyldte Indre Missions formand Vilh. Beck⁵ Løgstrup for at være hovedansvar-

1 Hans Peter Gyllembourg Koch, 1807-1883, provst i Nr. Vedby-Nr. Alslev på Falster.

2 Adam Vilhelm Holm, 1824-1913, sognepræst i Gladsaxe, medlem af DMS' bestyrelse 1870-1898 og formand i årene 1873-1889. Udnævnt til æresmedlem af bestyrelsen 1898.

3 Jf. Danmissions arkiv i Rigsarkivet (10.162), brev af 17.12.1888 fra Løgstrup til Holm, Bestyrelseskorrespondance 1888.

4 Jens Vahl, 1828-1898, provst, medlem af DMS' bestyrelse 1870-1897, formand 1889-1897.

5 Johan Vilhelm Beck, 1829-1901, sognepræst sidst i Ørslev, medlem af Indre Missions bestyrelse 1861-1901 – formand 1881-1901. Medlem af DMS' bestyrelse 1882-1898.

lig for dette. Dette førte til en offentlig polemik, som kulminerede i et ekstraordinært repræsentantmøde i DMS i Aalborg i dagene 13.-14. juli 1898.

Efter provst Vahls udtræden af DMS' bestyrelse blev den indre missionske biskop V. Götzsche⁶ formand og ved dennes død valgtes Baumann⁷. Disse to formænd sad tilsammen i syv år, hvor der var et gnidningsløst samarbejde mellem formand og sekretær, men da den dynamiske pastor Busch⁸ blev valgt som formand i 1904, opstod der igen hurtigt uoverensstemmelser mellem formand og sekretær om arbejdsfordelingen, og denne gang måtte Løgstrup vige. I 1908 forlod han stillingen som sekretær, hvorefter han indtil 1923 var sognepræst i Nyborg.

Løgstrup stod Indre Mission nær uden nogensinde at tilslutte sig denne bevægelse helt og fuldt. I 1896 tog han initiativ til en præste-adresse mod den om sig gribende »syndfrihedslære« i Indre Mission. Denne adresse fik stor tilslutning, men Beck brændte den blot, og han tilgav aldrig Løgstrup dette initiativ.

Det her fremlagte dokument tilhører Løgstrup-arkivet, der ved brev af 3. marts 1975 fra direktør J. Løgstrup, Kvistgaard, blev overdraget Det Teologiske Fakultet ved Aarhus Universitet. I 1984 blev arkivet overdraget til Rigsarkivet af professor, dr. theol. P. G. Lindhardt – arkiv nr. 06998.

Dokumentet er Løgstrups subjektive fremstilling af begivenhederne i årene 1889-1898 og skal læses i sammenhæng med: H. Nielsen: »Kampen om Det danske Missionsselskab«, *Nordisk Missionstidsskrift*, 1978, p. 75-85, og H. Nielsen: »J. Vahls Udtrædelse af D.M.S.s Bestyrelse«, *Nordisk Missionstidsskrift*, 1978, p. 95-104. Sidstnævnte dokument er skrevet af provst Vahls svigersøn, Louis Blauenfeldt⁹ og fremstiller sagen fra den anden parts side.

In Memoriam har ikke tidligere været offentliggjort, men har været kendt og brugt af DMS' historiker, Niels Bundgaard¹⁰, og underteg-

6 Carl Viggo Götzsche, 1833-1901, 1875-1895 sognepræst ved Sankt Michaelis kirke, Fredericia, biskop i Ribe 1895-1901, medlem af DMS' bestyrelse 1896-1901, formand 1897-1901

7 Julius Raimund Baumann, 1843-1929, sognepræst i Højelse, medlem af DMS' bestyrelse 1890-1904, formand 1901-1904.

8 Herman Axel Emil Otto Busch, 1854-1937, præst, medlem af DMS' bestyrelse 1898-1937, formand 1904-1937, tillige sekretær fra 1907, medlem af Indre Missions bestyrelse 1901-1908

9 Henrik Louis Blauenfeldt, 1859-1928, sognepræst Tamdrup.

10 Niels Bundgaard, 1896-1969, sognepræst og provst i Ejning, bestyrelsesmedlem i DMS 1931-1966.

nede¹¹. Dokumentet findes i en original samt en kopi, hvori Løgstrup har lavet rettelser og tilføjelser. Disse er angivet i teksten, dels placeret i noterne angivet med: »Løgstrups note« dels indføjet i teksten ved indrykning. Jeg har i denne udgave bevaret sideinddelingen i Løgstrups håndskrevne manuskript ved at indføre Løgstrups sidenumre i teksten i kantet parentes [p. x] og ved linjeskifte. Dokumentet er offentliggjort med Løgstrups egen ortografi.

Dokumentet, der er dateret den 28. februar 1906, er skrevet som en apologi stilet til Løgstrups tre børn, for at de skal kende deres fars version af begivenhederne. Dermed er det en redigeret version, der har de kildemæssige begrænsninger, som en selvbiografi altid må have. Samtidig har dokumentet sin værdi i, at det nævner så mange detaljer til ikke blot DMS' historie, men også dansk kirkehistorie i det hele taget, belyst ved dels erindringsstof, dels ved breve og henvisninger til DMS' (nu Danmissions) arkiv i Rigsarkivet.

Theodor Løgstrup: In Memoriam. En gammel Missionssekretærs Erindringer

[p. 1]

I Sommeren 1889, da Pastor Holm i Gladsaxe tyngedes saa meget af Affæren med Missionær Ihle¹², talte og skrev Pastor Beck mod D.M.S. og talte privat rundt om, om at det var bedst, at faa Holm væk. Efter Mødet paa Nyborg Raadhus 17de Juni [1889] (Prot. S. 273f) (hvor der af Pastor Holm var blevet spurgt mig, om jeg vilde nedlægge mit Embede og blive D.M.S.'s Sekretær, hvortil jeg sagde, at under den forhaandenværende Krise og de smaa Forhold med kun ringe Tilslutning fra den levende Menighed, turde jeg ikke indlade mig derpaa for Tiden) sagde Beck til mig nede paa Torvet: »det var godt, at De sagde nei til det, L., det gaar aldrig med Holm. Lad ham nu gaa sin Vei; nu har han jo faaet Ridderkorset; nu kan han jo godt pille af.« B. vilde, at Vahl skulde være Formand, hvilket V. selv gjerne vilde; nuværende Stiftsprovst¹³ Larsen¹⁴ traf en

11 Harald Nielsen: Uroen i Det Danske Missionsselskab i forbindelse med Provst Jens Vahls udtræden af bestyrelsen – ikke publiceret stor emnekreds ved teologiske embedseksamen, Det teologiske Fakultet, Aarhus Universitet.

12 Adalbert Ihle, 1849-1924, antaget af DMS som missionær og udsendt til tjeneste ved missionsstationen Siloam, der ligger ved byen Tirukoilur i Arcot distriktet 1876-1889, afskediget under et hjemmeophold, derefter klokker ved Sct. Thomas kirke, København. Se: H. Nielsen: »Kampen om Det danske Missionsselskab«, *Nordisk Missionstidsskrift*, 1978, s. 75-85, og H. Nielsen: »Redegjørelse angående missionær Ihle«, *Nordisk Missionstidsskrift*, 1978, s. 86-94.

13 Løgstrups note: Helweg-Larsen.

14 Vilhelm Ludvig Helweg-Larsen, 1850-1927, stiftsprovst i Viborg.

Gang i denne Tid Vahl og spurgte ham, hvorledes det egentlig hang sammen. V. svarede: »det véd jeg ikke, jeg véd kun, at jeg skal være Formand.«¹⁵ Saaledes gik det bag Kulisserne. Da vi reiste sammen fra Göteborg til Kristianiamødet¹⁶ sagde V. til min Hustru: »naar jeg nu bliver Formand, vil jeg overlade Deres Mand det hele.« Saaledes taltes der af V&B bag Holms Ryg, men Ingen af dem sagde til ham aabenlyst om at gaa af.

[p. 2]

Ved Mødet i Kristiania talte Beck hensynsløst om vort danske Missionsselskabs Stilling. Vi havde sendt vore Missionærer uomvendte ud og fik dem uomvendte tilbage; disse Kærester og Koner ødelagde Missionærerne derude og hjemme støttedes Missionen ikke af den levende Menighed, men bares særligt oppe af vantro Præster (se lign. Udtalelser ved Nyborgmødet¹⁷ Prot. S. 273). En dansk Præst sagde til mig lige efter: »hvor kan han dog nænne at reise til Norge og vaske vort skidne Linned.« Past. Holm sagde saa vemodigt til mig: »Kan De begribe, at han kan gjøre det?«

Dagen efter var Drammensturen. Da hele det skandinaviske Reiseselskab i spredte Grupper gik gennem Naaleskoven op ad Fjeldet ud mod Brager næs Zigzagveie, saa jeg ved en Omdreining pludselig Pastor Holm ene henne paa en Sti, med sænket Hoved. Jeg vidste, hvad han bar paa, gik hen til ham, lagde min venstre Arm om hans Skulder og sagde: »Kjære Pastor Holm! Maa jeg tale lidt med Dem?« »Ja, gjerne, kjære Ven! Jeg trænger netop til det, for jeg gaar og tænker paa Situationen igaar og i det Hele taget. Sig mig, tror De ikke det kan lykkes mig at klare Stillingen eller skal jeg trække mig tilbage?« Jeg svarede: «kj. Past. H.! siden De spørger mig saa ligefrem, saa lad mig have Lov til at sige Dem

[p. 3]

det ligefrem. De véd, hvor meget jeg holder af Dem, men jeg tror ikke De kan faa den Tilknytning i den levende Menighed, som nu alene kan hjælpe D.M.S.; saa dersom De kan bringe det Offer at trække Dem tilbage som Formand og lade Provst Vahl komme til, men selv blive i Bestyrelsen, saa tror jeg, at De i Øieblikket gjør D.M.S. den største Tjeneste.« Past. H. vendte sig om mod mig, greb begge mine Hænder og sagde: »Tak skal De have, at De siger mig det; det er godt at faa det at vide selv om det gjør ondt; men De har sagt mig det paa en saa kjærlig Maade, at det skal De have Tak for,« og saa gav han mig et Favntag, og Taarerne stod os begge i Øinene. »Men« maatte jeg sige, »De komme ogsaa

15 Løgstrups note: Fortalt mig af H-L selv; vi var gode Venner og Du's.

16 Løgstrups note: Juli 1889.

17 18.-19. juni 1889.

til at bede Rothe¹⁸ og Skat Rørdam¹⁹ om det samme, for det er hele Forretningsudvalget, der maa gaa af. Det er gode Mænd, og De véd, jeg holder meget af dem, men denne Ihle Historie har rokket Tilliden til dem, der nu ere ved Roret, og jeg tror, at de begge ere saa gode Mænd, at de ligesom De vil kunne gjøre dette for Sagens Skyld.« Saa stak H. sin høire Arm under min venstre, og vi vandrede sammen og talte hjerteligt om Sagen, og da der var talt ud, og jeg mærkede, han trængte til at være alene, sagde jeg, at nu vilde jeg atter opsøge min Hustru og saa

[p. 4]

sagde jeg ham, inden jeg gik, at han skulde have hjertelig Tak, fordi han tog det saa kjønt, da den Unge maatte tale saaledes til den Gamle;²⁰ det vilde være mig et uudsletteligt Minde. Han trykkede min Haand og sagde: »ja, Gud skal have Tak, at vi kunde tale saaledes med hinanden, men De skal ogsaa have Tak.«²¹

Situationen, hvorunder ovenmeddelte Samtale blev ført, og hvorledes Ordene i det enkelte faldt kan jeg ikke nu huske, men det ved jeg, og det kan jeg bevidne, at Indholdet af Samtalen var som anført.

Gladsaxe d. 16. Juni 1898

A.V.Holm

(Løgstrup: d.v.s. Pastor A.V.Holm, fhv. Formand for Det danske Missions-selskab)²²

[p. 5]

Da Past. Beck i 1898 havde skrevet »Altsaa«²³, vilde Pastor A.V. Holm have svaret, men efter Samraad med Biskop Gøtzsche og Past. Baumann holdt han sit Svar tilbage. I dette stod om hin Drammensepisode og Holms Afgang: »At der foregaar Formandsskifter er i og for sig en naturlig Ting. Tiderne Skifte, og Forholdene forandres; den, som til en vis Tid og under visse Forhold kunde gjøre Fyldest, i alt Fald af Mangel paa en bedre, kan til en anden Tid og under

18 Peter Conrad Rothe, 1811-1902, stiftsprovst i København, dr.theol., medlem af DMS' bestyrelse 1867-1890.

19 Thomas Skat Rørdam, 1832-1909, dr.phil., præst og provst forskellige steder, 1895-1909 biskop over Sjællands Stift, forstander for DMS' missionsskole 1862-1863, medlem af DMS' bestyrelse 1870-1895.

20 Løgstrups note: Holm var den Gang i sit 65de Aar, jeg i mit 36te.

21 Løgstrups note: [Dette sendte jeg Pastor Holm og bad ham paategne, om han mente, det var et rigtigt Referat og i modsat Fald paategne sit Vidnesbyrd. Pastor Holm paategnede det saaledes:].

22 Denne note er indføjet i originalen med pastor A.V.Holms egen håndskrift.

23 Se *Indre Missions Tidende*, 1898, s. 257-61, og *Annexet* den 15. juni 1898. Beck skriver her bl.a.: »Saameget skammeligere var det ogsaa, at han [Vahl] ifjor blev formeligt smidt ud af [DMS'] Bestyrelsen ved én Mands Rænkespil.« Ordet »Rænkespil« stammede fra Vahl, der i brev af 13. september 1897 til Holm, og 9. december 1897 til Beck havde brugt ordet (Vahls Kopibog II).

nye Forhold ikke mere tilfredsstillende, selv om der ikke er foregaaet nogen Forandring med ham selv, saa han af den Grund ikke mere kunde gjøre Fyldest. Saa er det i sin Orden, at der foregaar et Personskifte. Hidtil har Formanden været uafsættelig. Han maatte selv træde tilbage, hvis hans Plads skulde indtages af en Anden. Paa den Maade er der tidligere sket flere Formandsskifter, idet Vedkommende af forskellige Grunde trak sig tilbage. Var det ikke af rent personlige Grunde, var det fordi Paagældende ikke kunne billige de Anskuelser, som gjorde sig gjældende blandt de øvrige Medlemmer af Bestyrelsen el. blandt Mis.Vennerne, som de ikke havde med sig saaledes som tidligere. Dette sidste var Tilfældet for mit Vedkommende. Jeg følte godt, at jeg ikke kunne magte hele det Arbejde, som stedse mere hobede sig op for Formanden, der var sin egen Sekretær. Skulde jeg blive paa min Plads, maatte jeg have ved min Side en Sekretær med den samme

[p. 6]

Virksomhed, som blev overdraget til Pastor Løgstrup, og derom talte jeg med ham. Derimod stod det ikke klart for mig, at jeg ikke havde Mis.Vennerne med mig som tidligere. Det var dette, som jeg fik at vide i hin Samtale med Past. L. paa Drammens Klipper. Det var mig ganske, at han ikke oplyste mig herom af nogen anden Bevæggrund end Kjærlighed til Missionens Sag og Hengivenhed for mig personlig. Det var ikke at mærke paa ham, at det var ham en Lyst at komme frem med sine Oplysninger; det var tydeligt, at det var ham svært at skulle give mig dem. Jeg forstod ham og var strax redebon til at trække mig tilbage. Min Frivillighed var saa ren som vel muligt. Det maa jeg bedst vide selv, og derom tror jeg, at saavel Past. L. som en Ven (Asschenfeldt Hansen²⁴) hvem han henviste mig til for at faa Bekræftelse paa hans Meddelelse, vare overbeviste. Løgstrup gjorde en god Gjerning mod mig lige saa vel som mod Missionsselskabet, og for denne har jeg ikke kunnet andet end være ham taknemlig; en Mand, som er bleven »smidt ud« (Becks Ord) kan næppe sige dette overfor den, som besørgede det gjort. Hvor meget Pastor Beck blev indviet i, hvad L. saaledes foretog sig, véd jeg ikke, men jeg kan ikke tro, at han den Gang har givet, hvad han gjorde, det Navn, som han nu tillægger det. Jeg kan ikke tro Andet, end at han fandt det ønskeligt, at jeg veg Pladsen, og at Vahl kom til at indtage den. Jeg maa saal. Hævde, at jeg har haft Ret til at sige, hvad jeg har

[p. 7]

sagt om min egen Afgang fra Formandsskabet og Past. L.'s Forhold dertil. Hvad hans Forhold overfor min Eftermand angaar, synes det mig at maatte være blevet klart nok for Enhver, at Et er, at han beklagede sig over Formanden, ikke blot og ikke mest, fordi han selv led under Forholdet mellem ham og denne, men ogsaa og især, fordi han ikke kunde bære det Ansvar at se meget gaa, som skulde være anderledes uden at kunne hindre eller ændre det, – og et Andet at

24 Carl Christoph Julius Asschenfeldt-Hansen, 1895-1934, bl.a. rejsepræst for Indre Mission og sognepræst forskellige steder, bl.a. Sæby, medlem af DMS' bestyrelse 1890-1916.

stille en Opfordring til Andre om at se at faa Formanden bort. Den Udvei, han stadig kom tilbage til, var, at han selv ophørte at være Sekretær og derfor lagde han adskillige Gange sin Afskedsbegjæring paa Bordet, men blev af os Andre bragt til at tage den tilbage igjen. Hvad der gav mig det sidste Stød til at gjøre det Skridt jeg gjorde,²⁵ var, som Past. Beck véd, Mødet i Kolding²⁶ og især Læsningen af Referatet af dette og Tanken om, at det skulde gaa Landet rundt. Dette er mit sidste Ord offentligt i denne Sag. Kan det ikke overbevise min Ven Beck, maa jeg opgive at naa dette. Men kan det hjælpe til at frigjøre Pastor Løgstrup for at blive anset for som Sekretær at have drevet Rænkespil mod Selskabets Formænd, er det dog ikke skrevet forjæves. – 23 Mai 1898 V. Holm«²⁷

[p. 8]

Saa blev Provst Vahl Formand. Han gjorde egentlig sig selv til det, da det kom til Stykket. Ved et Møde hos Stiftsprovst Rothe 25de Septbr. 1889 besluttedes »at anmode Pastor Gøtzsche (Fr.) om at fungere som Dirigent; Past. Løgstrup til Referendarius (Punkt 15).« Past. Holm anmeldte sin Fratrædelse som Formand og Udtrædelse af Best. efter Fredericiamødet. Ligl. Stiftsprovst Rothe sin Udtrædelse af Best. fra samme Tidspunkt. Provst Vahl gik inden Forhandlingen om sidste Punkt,²⁸ fordi han jo skulde være Formand; men der blev ikke – hvad han havde haabet – skrevet noget derom i Protokollen. Da jeg under Fredericiamødet²⁹ fulgtes med ham ned fra Michaelis Præstegaarden til Kronprins Frederik,³⁰ i hvis store Sal Mødet holdtes, sagde Vahl til mig, som bar Protokollen: »der staar vel, at jeg skal være Formand.« – »Nei, det gjør der rigtignok ikke.« – »Det var da kjedeligt; jeg mente saa bestemt det blev skrevet ind den Aften hos Rothe.«³¹ Ved Begyndelsen af Bestyrelsesmødet, som holdtes i Michaelis Prstg. 11 Oktbr. (efter de 2 offentlige Mødedage 9-10 Oktbr.) tog Vahl Protokollen, satte sig om i Sofaen og sagde: »ja, det var jo Mening, at jeg skulde være Formand; der blev desværre ikke skrevet noget derom ved sidste Møde, men der er vel ingen, der har noget derimod?« Jeg saa til Skat Rørdam.³² Han kløede

25 Løgstrups note: nemlig at skrive til Provst Vahl og bede ham træde tilbage.

26 Forhandlingsmødet i Kolding 8.-9. juli 1897.

27 Løgstrups note: NB: Denne Afskrift af Past. Holms Brev er taget 1ste Juni 1898, medens min foregaaende Fremstilling er nedskrevet uafhængigt deraf 31te Mai; saa man kan se hvorledes de supplerer hinanden).

28 Løgstrups note: om ny Formand.

29 9.-10. oktober 1889.

30 Løgstrups note: Hotel i Gothersgade.

31 Løgstrups note: Pastor Holm som Formand ledede Mødet og varetog, hvad der blev indført i Protokollen. Hvorfor der intet blev indført ved jeg ikke; jeg var jo endnu ikke Sekretær; men jeg antager, det var fordi vi alle vidste, at Provst V. skulde være Formand, saa det ikke behøvedes at skrives.

32 Løgstrups note: Der var fra ældre Tid – vist fra den Tid, da Skat Rørdam havde Missions-skolen og fra Casinomødet 1870 – et vist Modsætningsforhold mellem Vahl og Rørdam, hvilket jeg til Tider havde mærket ved Bestyrelsesmøder og private Ytringer, saa det ikke alene grundede i, at Rørdam var Grundtvigianer, men Vahl Vilh. Becks Mand. Udgi-verens

sig svært bag høre Øre, som naar han rigtig har Betæneligheder, og vilde til at sige noget, men i samme Øieblik hældede Holm sig over mod ham og sagde, saa Ipsen³³, der sad ved

[p. 9]

Siden af, kunde ikke undgaa at høre det: »aa, nu har han faaet Skeen til Fadet; lad ham nu beholde det.« Saa smilte Rørdam, men saa betænkelig ud. Men Beck sagde ingenting, saa vidt jeg nu husker, vi Andre ikke heller. Og saa sagde Vahl til Ipsen: »skriv saa: Provst Vahl blev valgt til Formand af den samlede Bestyrelse.« Saaledes blev Vahl Formand og Ipsen har ikke blot en 2-3 Gange mindet mig om »den grimme Maade, hvorpaa Vahl gjorde sig selv til Formand,« men ved et Besøg i Flade har Ipsen fortalt Pastor Münster³⁴ det, og denne spurgte mig derom Oktbr. 1897, og jeg maatte jo bekræfte, at Vahl valgte egentlig sig selv, mens vi Andre stiltiende saa til.

I øvrigt stillede Beck sig saaledes, at han en Gang udtalte: »lad os bare faa V. til Formand; ham kan man kjøre med, og Prof. Zeuthen³⁵ har 2 Gange ved Bestyrelsesmøder, deriblandt den ene Gang 29 Septbr 1897 mindet Beck op i hans aabne Øine om, at han sagde: »De véd nok, man har saadan fine broderede Klokkestreng; men det er ikke det broderede Stykke, som gjør det; det er bare til pynt; det er Rebet bagved, som trækker. Ser De: Vahl skal være den broderede Klokkestreng; Løgstrup skal være Rebet.«

Udkastet til min Kontrakt som Sekretær skrev jeg paa Jernbanen fra Fredericia til Kolding³⁶, og der er god Kontinuitet i det Hele og klar Mening, men Provst Vahl forlangte et Par Steder at faa indført

Iøvrigt teede Vahl sig faktisk som Formand endnu medens Holm var det (se f.Ex. priv. Br. 105, hvor Vahl & Beck bemyndigede mig til »paa Missionselskabets Vegne at lade Indbydelsen til Fredericiamødet udsende (dat. 20/8-89)

Fra de dage, da jeg lavede Fredericiamødet i Stand, har jeg endog Brev, hvor Beck underskriver sig: »Deres inderlig hengivne;« saa glad var han over, at jeg talte til Holm og lavede dette i Stand.

note: Vahl søgte stillingen som forstander for DMS' missionsskole i 1862, da Rørdam blev valgt i stedet. Siden den tid havde Vahl et mindreværdskompleks over for Rørdam, hvilket også vil kunne ses s. 36f i dette dokument.

33 Ole Carl Ipsen, 1831-1897, sognepræst i Assens, medlem af DMS' bestyrelse 1884-1897.

34 Laurits Christian Münster, 1860-1941, præst.

35 Hieronymus Georg Zeuthen, 1837-1920, professor i matematik, medlem af DMS' bestyrelse 1884-1898.

36 Løgstrups note: paa Hjemveien fra Fredericiamødet til Helligsø – d.v.s. nedskrev det, som forud var gennemtænkt.

I Br. 131 af 12/10-89 skriver Vahl: »vil De, naar De sender Beretningen om Mødet til Trykken tilføie: »Paa Bestyrelsesmødet i Fredericia 11. Oktbr. valgtes Provst Vahl i Nr. Alslev til det d.M.S.'s Formand og Past. Løgstrup i Helligsø til dets Sekr. og Reisepræst.

I B. 47/90 skrev jeg til Best: »Endl. Tillader jeg mig at meddele, at d. 1ste Marts indgav jeg min Ansøgn. om Afsk. Fra St. Bededag at regne. Arbeidet baade ude og hjemme blev mig alt for overvældende, og det v. mig umul. eft. Hjerter og Sind at forlige Embedsgjæringen med Sekr. & Reisepræstegjæringen. Jeg maatte vælge d. Ene el. d. And., og da mit aandl. Tyngdepunkt efterh. v. flyttet mere og mere over i Arbeidet for Mis. valgte jeg at søge min Afsk. fra Embedet. I min Ansøgning skrev jeg foruden det Nødvendige Følgende: »Aarsagen til denne min allerunderdanigste Begjæring er ikke nogen Uoverensstemmelse med Kirkens Lære og Bekjendelse, ikke heller med en Sognepræsts Gjærning, men ene og alene Ønsket om helt og holdent at træde i d.d.MS. Tjeneste som dets Sekr. og Reisepræst. Det er derfor ogsaa min allerunderdanigste Begjæring, at det maa staa mig frit – om Gud saa føier det – om en Aarrække atter at indtræde i Folkekirkens Tjeneste, og at min Embedstid her i Helligsø-Gjettrup fra 1880-1890 da eventuelt i Fremtiden maa regnes mig til Gode.«

Af Hensyn til Mis-Arbeidet mener jeg, at det er heldigt at tage Bopæl i Fredericia, der ligger saa centralt i Landet.

Gid nu denne min Beslutning maa blive mødt med fuld Tillid af Enhver i den samlede Bestyrelse, og gid jeg maa faa Aand og Visdom, Naade og Kjærlighed nok til ikke at gjøre den svære Post til Skamme, men i Lydighed og med Velsignelse kunne tjene Kirkens Herre og Herrens Kirke i Gjærningen derude som her hjemme.

Med Høiagtelse og Ærbødighed

Helligsø d. 6te Marts 1890

T. Løgstrup«

Provst Vahl paategnede: »Løgstrup maa have Frihed til at bo, hvor han anser det for hensigtsmæssigt. Jeg kunde have mine Ønsker, men mener ikke, at jeg bør tage Hensyn dertil.«³⁷

[p. 10]

de fortvivlet elastiske Ord: »efter nærmere Aftale med Formanden,« og jeg, som ikke i mindste Maade vilde være »Reb«, men kun Tjener, føiede mig deri. Det skulde jeg ikke have gjort, thi disse Ord paaberaabte V. sig altid senere.

I øvrigt skete der kort efter, at jeg var blevet Sekretær en kjedelig Ting, som – mig aldeles uforskyldt – skabte Mistanke hos Provst Vahl imod mig. Past. Holm skrev 25 Novbr. 1889 et Brev til mig og samme Dag til Vahl, men forbyttede Brevene, saa Vahl fik det, der var mig tiltænkt. Deri stod: »Hvad Dem selv

37 B 47/90 er indføjet i teksten i den ikke færdigredigerede udgave af In Memoriam (HN).

angaar, saa har jeg ikke mærket noget til, at de 3 kbhvske Medlemmer (d.v.s. Rothe, Rørdam, Zeuthen) ikke nære fuld Tillid til Dem. Jeg tror, at de alle 3 med mig anse Dem for selvskreven til at være vor Sekretær, og at det, at De overtager dennes Gjerning har bidraget til, at de kunde give Vahl deres Stemme til Formandspladsen.« Vahl, som godt vidste, at dette rummede Mistillid til ham, glemte aldrig dette og har ved Bestyrelsesmøde endnu i 1896 mindet derom.³⁸

Den første Uenighed mellem Pr. V. og mig kom strax efter, at han var bleven Formand. Han sendte et Circulære om, hvori han anbefalede at uddanne Frk. M. Holst³⁹ paa D.M.S.'s Regning. Jeg skulde votere først, og jeg maatte votere imod en Udgift paa c. 7000 Kr. og det under Forhold, hvor en Forlovelse eller et Giftemaal senere kunde berøve os alt Udlægget og Hjælpen.⁴⁰ Alle de Andre stemte som jeg,

[p. 13]⁴¹

men V. blev ærgerlig over, at det gik ham imod og skrev til mig, at han havde haabet jeg vilde støtte hans Bestræbelser for at faa noget sat i Gang, men nu saa

38 Løgstrups note: Han sendte mig Holms Brev med Tilskrift: »Det Brev skulde jeg vist ikke have haft.«

39 Marie Holst, 1866-1917, diakonisse, uddannet læge, dr. med. 1896 udsendt som læge til Bangalore 1896 af et britisk kvindemissionsselskab, 1898-1902 udsendt af samme selskab til Peshawar i Indiens Nordvest Grænseprovins (nu: Pakistan), efter 1902 rejste hun til Peshawar på egen hånd og grundlagde Teltmissionen. (Se: H. Nielsen: *Tålmodighed forpligter – 9 kapitler af Danmissions islamhistorie*, Frederiksberg 2005).

40 Løgstrups note: Man huske, at det var kun Maaneder siden Ihle-Affæren, at Dannelsen af Kredsforeninger som økonomisk Basis først var begyndt, og at de nye Forhold først skulde fæstnes. Desuden vidste jeg, at Frk. M. Holst desværre – trods – sine store Ævner og sin store Dygtighed led af Tunghørhed, som var i høj Grad fremskridende og vilde være en svær Hindring for at lære indiske Sprog. Naar jeg intet anførte af alle disse Grunde, var det kun for at begrænse mit Votum og lade de andre staa frit med deres Vota.

41 Side 11-12 i manuskriptet er ikke skrevet og Løgstrup noterer følgende: »Døer jeg uden at faa fuldendt dette Hæfte, skal det siges, at det er ikke af Lyst, jeg noterer alt dette ned, men kun til Nødværge og til Forstaaelse af, hvorledes alt udviklede sig. Jeg har skrevet med dyb Vemod og som den, der føler, at jeg selv er en Synder. Thi netop ved at omtale Andres Synd som i Sandhed medlidende med dem føler man ogsaa Byrden af Slægtens Synd og sin egen Syndebyrde.

Gamle Vahl staaer for mig som en mild, barnlig-naiv Natur med en from Tro; ikke dybt-gaaende hverken i det ene eller det andet, men dog et sandt Guds Barn. Men som et Barn kunde han pludselig blive stædig, og let bevægelig i Retning af forceret Iver var altid uforstaaende overfor berettiget Beregning og Kritik. Han duede absolut ikke til Formand og Leder (Citat af Biskop Gøtzsche privat til mig), dermed er egentlig det Hele sagt. Børn due ej til Ledere, der skal Guds Mænd til. Hans totale Afhængighed af Beck og hans Karakters Skyggesider d.v.s. slet dulgt Ærgjerrighed, Forfængelighed og Herskelyst i Forening med Gnavenhed og Væren-kort for Hovedet har voldt os magne Sorger. Men bag alt dette, som vi har lidt saa meget under – særligt han og jeg – bag alt dette ser jeg en mild gammel Mand, naar han kun blev føjet og fik lidt Anerkjendelse. Og hvor var jeg dog forløst i de 3 sidste

han, at jeg desværre havde hindret det. Den Slags Afgjørelser, hvor alle de Andre fulgte mig af praktiske og økonomiske Grunde gentog sig ideligt i Aarenes Løb.

Forhandlingsmødet i Aarhus 1890⁴² dirigerede Vahl saa slet, at der var almindelig Misfornøielse dermed. Da saa Odensemødet⁴³ skulde være 1891 skrev nuv. Stiftsprovst [Helweg-]Larsen og Sagfører Sørensen i Kolding m.fl. et Andragende om, at nuværende Biskop Götzsche maatte blive Dirigent. De bad mig fremsende den, og jeg gjorde det, men det blev taget mig høist unaadigt op, fordi Vahl selv saa gjerne vilde dirigere.

Dagen før Odensemødet havde vi Bestyrelsesmøde og talte om Bestyrelsens Holdning næste Dag, da China-Missions-Forslaget skulde lægges for. Missionærerne i Indien havde skrevet en god og betænksom Henstilling, som de bad Bestyrelsen maatte blive læst for de forsamlede Venner under Forhandlingen. Vahl var ligefrem opbragt over den, fordi den lagde klart frem, hvor meget der endnu var i Indien at gjøre. Beck

[p. 14]

secunderede ham og forlangte ligefrem, at Bestyrelsen skulde give Missionærerne en Røffel, fordi de blandende sig i Sagen. Det satte vi Andre os imod, særligt Dr. Rørdam og jeg; men Beck pressede, og det lykkedes kun at lempe Formen. Der kom til at staa: »det vedtoges at anmode Missionærerne om ikke en anden Gang saaledes at henvende sig til 'Forhandlingsmødet' (NB der stod ovenover »Til F.« men den var sendt gennem Bestyrelsen), da det bringer Bestyrelsen i en skæv Stilling, og da de kunne være visse paa, at Best. altid er villig til at høre deres Ønsker – hvad Vahl & Beck netop ikke var, men Vahl vilde, at dette skulde staa der og gjorde sig vred for at faa det igjennem.

Med Hensyn til Bestyrelsens Optræden, da var Rørdam afgjort mod China-Mis., Holm, Zeuthen og Ipsen og jeg gik med, fordi vi mente, det var det bedste for D.M.S. og vilde blive til Hjælp for vor gl. Mission, Beck, Vahl, Asch.Hansen og Stubkjær vare afgjort for China Mis. Rørdam forlangte at maatte have Lov til at sige sin divergerende Mening, men Beck og Vahl, som vidste, hvilken Autoritet dette vilde have, fik sat den Aftale igjennem, at Formanden skulde lægge Sagen frem, men vi Andre tie og kun høre Forsamlingens Mening. Men

[p. 15]

næste Dag brød Beck med sædvanlig Hensynsløshed Aftalen alene for at faa sit frem, og derfor begyndte han med: »Vi vil have Chinamission.« Vi i Bestyrelsen

Aar, naar jeg en Gang imellem saa ham rigtig glad. Jeg er ogsaa saa glad ved, at han fik den Paaskjønnelse at blive R. af Dbr., fordi jeg bad Biskop Rørdam tage sig af Sagen og faa ham indstillet.

42 3.-4. juni 1890 – jf. *Dansk Missionsblad*, 1890, s. 201-207.

43 24.-25. juni 1891, jf. *Dansk Missionsblad*, 1891, s. 293-334.

forstod, at det var en Kontrareplik til Rørdam fra igaar; men Forsamlingen, som Intet vidste, forstod ikke Voldsomheden i denne Begyndelse, men reves med af Becks Villiesudbrud. Saa var det Rørdam tog Ordet og bad Beck tage nævnte Ytring tilbage; »Det er det mest uandelige Ord, her endnu er sagt, og jeg beder Dem indtrængende: tag det tilbage.« Men »Bækken« løber aldrig tilbage« (som Stiftspr. [Helweg-] Larsen sagde 1/7-97 privat til mig i Silkeborg).⁴⁴

Da vi saa skulde praktisk begynde Chinamission, viste Vahls Uformåenhed sig rigtigt. Han, som havde læst saa meget, kunde ikke sige mere end vi andre. Om Land, Folk, Forhold o.l. vidste han ikke noget værd at nævne, men kun at dér paa Kortet var der Presbyterianere, og dér Baptister. Derfra al den grænseløse Famlen, fordi vi skulde ledes af en famlende Formand. Tidsspilde ved Bestyrelsesmøderne og lige nær endda. Endelig vedtoges 28/4-92: »Det vedtoges, at Nyholm⁴⁵ afreiser Efteraaret 1892 og tager Plads et Sted i det nordlige China (Chefu el. Tenitsin). Hvor han skal arbeide vil senere blive bestemt, naar der er indhøstet nærmere Erfaringer.« Der var 7 Stemmer af 9 for Chefu; ingen mod; ingen for Hankow. Rørdam fraværende. Men i næste Møde 1/7-92 besluttedes:

[p. 16]

»at vore Chinamissionærer tager til Hankow og foreløbig bosætte sig dér eller paa et sundere Sted i Nærheden efter deres eget bedste Skjøn. ~~Deraf følger, at de ingen Forbindelse faa med China Int. Mis., hvad ogsaa helst ønskes undgaet.~~⁴⁶

44 Løgstrups note: Brevene 771, 774, 837, 844, 871, 920, 924, 930, 942, 1126, 1133-34. Som Prøve fra et Bestyrelsesmøde anføres her efter Dagbogen:

27de Juni 1895 Afstemning om:

1. Skal Afgjørelse træffes nu? – 6 stemte for
 2. Skal Hankow opgives og Missionen flyttes nordpaa? 8 stemte for. Imod stemte Zeuthen. Stemte ikke: Vahl
 3. Skal Bolwig og Waidtløw til Port Arthur via Chefoo. – Alle for
 4. Skal Afgjørelsen om endeligt Valg ligge hos Missionærerne og disse sende Telegram hjem om Valget? – Alle for
 5. Skal Knudsen blive hos Kvinderne i Hankow, til Missionsmark er valgt? – Alle for
- Overfor den Indvending, at Ljaotung er for lille til Missionsmark (Vahl og Beck) Zeuthen: 300.000 Mskr. er virkelig nok!

Vahl og Beck stred imod at lade Waidtløw gaa derop. Jeg fremhævede Waidtløws Begjæring: Lad mig nu faa et fast Sted at begynde, ikke komme ud paa Undersøgelser i det Blaa!

Holm: Vi maa ikke – ved Undersøgelsesrejer – komme i Konflikt med Missionærer, vi siden skal leve venskabeligt med Side om Side.

Vahl tilbød at rejse til England og tale med Missionsbestyrelserne der. Jeg var bange for Tidsspilde, det er der ikke Tid til. Waidtløw har Krav paa at faa at vide, hvor han skal hen, naar han nu beder derom. Der er foreløbigt Plads – til 4 Bispedømmer – af Størrelse som Jylland, og det er da nok for os.

45 Johannes Nyholm, 1863-1937, missionær i Kina 1892-1894 sammen med sin kone Ellen Margrethe Nyholm, f. Bartsch.

46 Udgivners note: Den overstregede tekst er overstreget i Løgstrups original.

Best. Ønsker, at Missionærerne ikke træder i aandelig Forbindelse med andre Missionsselskaber end det norsk lutherske, i hvert Fald ikke uden Best's Samtykke. – Det norske Chinamissionsselskab Bestyrelse anmodes om at skaffe dem den første Bolig.« Det Overstregede er overstreget i Protokollen. Ipsen skrev det ned paa egen Haand, men Vahl forlangte det slettet og rettet til det Følgende. Sagen var, at Vahl sympathiserede med hele China Inl. Mis. inkonfessionelle Røre, medens særligt jeg, men fulgt af de Andre, holdt paa: vi maa bevare vor lutherske Arv midt ude i de reformerte Omgivelser. Beck og Stubbkjær vare fraværende den Dag.⁴⁷

Saa blev Fru Nyholm syg; de maatte reise hjem; Caroline Johansen⁴⁸ gjorde sit Krigstog,⁴⁹ og Havnekapteinen i Port Arthur bad hende komme dér med vor Mission. Knudsen⁵⁰ kom⁵¹, giftede sig med hende; de blev syge⁵²; Bolwig⁵³ vilde op til Laokodeo og Fanch'eng. Jeg reiste over til Nr. Alslev, da det blev galt⁵⁴ og fik udvirket Telegrammet: »Translocation Chefoo permitted.« Det misforstod Bolwig, som om han havde Lov at vælge Missionsmark. Instruxen⁵⁵ lød

47 Løgstrups note: Men ogsaa i China var der Brydninger, fordi Missionærerne endnu ikke vidste, hvor de skulde tage fat, og det maa erindres, at ude paa Missionsmarken bliver alle Fejlene større end hjemme. De nordamerikanske Presbyterianere, og Nordmændene (Missionær Stokke) havde gjerne villet ind, hvor vor Mission nu er. Bolwig vilde gjerne have lejet Hankow-Jynjang; saa vilde han [have] været Nord op mod Grænsen til Sibirien og vilde ikke have Port Arthur til Udgangspunkt. Og det Hus i Newchwang, hvor Bolwigs maatte være en Tid, var daarligt repareret, med Væggetøj paa Væggene, Rotter og Mus paa Loftet, og Loftet var af Papir. Det var ubilligt at vente normal Sindstilstand under saadanne Forhold, og det var en haard Prøve at sætte vore Sendebud paa. En god og myndig Bestyrelse burde have skaaet dem for meget ved at træffe Afgjørelse om Missionsmark i Tide.

48 Caroline Johansen, 1862-1918, missionær i Kina 1892-1896, første danske missionær i Manchuriet, 1894 gift med Henrik Knudsen

49 Løgstrups note: fra Hankow til Port Arthur

50 Henrik Knudsen, 1865-1936, missionær i Kina 1894-1896, derefter sognepræst først i Sønderho, senere i Ørum.

51 Løgstrups note: til Hankow

52 Løgstrups note: Knudsen: »Jeg var saa fuldstændig nedbrudt baade legemligt og aandeligt, at det var mig umuligt at udrette noget. Det var mig svært at tænke klart, men Opfattelsesevne var blevet meget langsom, min Hukommelse sløvet, og vi flygtede lige saa meget for denne Tilstands Tiltagen, som for Døden. Jeg gik hjem i Haab om at faa mit Helbred og min Arbejdskraft tilbage og da – om muligt – paany gaa til China. Dr. Douthwaite (der gav Attesten om »brain-exhaustion«, Hjernesvækkelse) raadete til Hjemreise, ogsaa fordi K. i sin svækkede Tilstand ikke kunde taale Sindsbevægelse; han mindede om Paulus og Barnabas. Og dog, hvis Waidtløw var kommet – blot 1 Dag før, var Hjemreisen ikke bestemt, thi saa havde Knudsen ikke været sidste Gang hos Dr. Douthwaite. Men selv Waidtløw opgav at raade, fordi han mærkede, at det kunde aldrig blive godt.

53 Conrad Sophus Bolwig, 1866-1951, cand. theol. 1891, missionær i Kina 1893-1946, gift med Minna Gudrun Bolwig, f. Hass.

54 Løgstrups note: Bolwig vilde det ene Sted, Knudsen det andet.

55 Løgstrups note: Instruksens stammer fra Bestyrelsesmødet 23/10-1895 – Prot. S. 433,

paa ligelig Undersøgelse af Sjandung og Ljaodung. Bolwig & Knudsen valgte Lja-odung, og

[p. 17]

Waidtløw⁵⁶ maatte efter sin Ankomst og efter at have hørt deres Grunde give dem Medhold. Men derover blev Vahl & Beck vrede. Saa udsendte jeg 21/11-95 nogle Breve⁵⁷ blot til Efterretning. Prof. Zeuthen gav sig til at stemme og sendte det til Provst Vahl. Han skrev derimod og sendte det videre⁵⁸ og saa gav de andre sig til at stemme derom. Resultat: alle vi Andre mod Vahl & Beck. (Det er B 33/96 i Arkivet) Saa sendte Vahl os hver især den Besked: »Jeg beder Dem pr. omg. Sende mig Deres Stemmeafgivning:

enten: Formandens Forslag forkastes

eller: Formandens Forslag antages.

Forkastes mit Forslag nedlægger jeg strax mit Formandskab og udtræder samtidig af Bestyrelsen. Det gjør mig ondt, at jeg saal. maa forstyrre Deres Julestemning, men jeg fik først Sagen i Lørdags og finder det urigtigt at lade den vente. Med Ønsket om en velsignet Julefest. Deres J. Vahl.«⁵⁹

Forslaget lød: »Afgjørelsen af Spørgsmaalet om, hvor Chinamis. skal begyndes, udsættes til et Bestyrelsesmøde, der holdes i Jan. el. Febr.

Ved Mødet 13. Febr 1896 besluttes saa (Prot. S. 436): Past. Becks Forslag, at Best. ser nødig, at Missionen trods Best's Advarsel begynder paa Ljaodung, men ønsker, at Missionens Arbejde væsentlig gaar mod Vest for Newchwang forkastet.

Formandens Forslag: »Det bifaldes, at de chinesiske Missionærer ere begyndte paa Ljaodung. Deres

[p. 17]

hvor Vahl og Beck fik sat igjennem, at der tilførtes Protokollen ved Vahls Diktat: »Missionærerne i China (sic!) Opmærksomhed henledes paa det Mislige i at begynde paa Ljau-dung-Halvøen paa Grund af de politiske Forhold og paa at det maaske (sic!) var bedst at begynde i Shantung.« Men længe inden dette naaede China, ja, før det blev tilført Protokollen havde Bolwig og Knudsen valgt Liaudung!

56 Peter Christian Bruun Waidtløw, 1865-1963, gift med Karen Marie Rebekka Abildtrup, missionær i Kina 1895-1929 og igen 1933-1936.

57 Løgstrups note: fra Chinamissionærerne.

58 Løgstrups note: til Efterretning.

59 Løgstrups note: Herhen hører Pastor Ipsens Brev af 26/12-1895 og Nr. 883 af 3/1-96. J. Holt voterede, at det gaar saa galt i Bestyrelsen, at han aldrig har tænkt sig noget lignende eller oplevet det, skjønt han sidder i 3-4 Bestyrelser, og at »vi ere mange, som mene, at Gud kan ikke velsigne D.M.S., saa længe Sagerne tages paa den Maade.« Ligl. Henhører herhen Stubbjærs Brev af 10/1-96.

Opmærksomhed henledes paa, at det, hvis der ikke er Plads i Ljaodung ogsaa maatte være muligt at begynde Vest for Newchwang. – Mod dette Forslags sidste Punktum protesterede Sekretæren.«

Naar jeg protesterede kom det af:

1. Jeg havde lovet Waidtløw at forhindre, at de igjen skulde komme ud paa Vandring paa det Uvisse. Det bad han mig meget bevæget om, da han var hos mig for at sige Farvel.
2. Ljaodung, saa stort som Jylland – 4 Bispedømmer skulde der ikke være Plads!
3. Andre Missioner – presbyterianske – optog Landet Vest for saa vi kunde slet ikke komme der.

De Andre i Bestyrelsen forstod mig godt, men Beck & Vahl stod stive, og derfor gik de Andre med til denne Indrømmelse. Men jeg vilde kunne se Waitløw ind i Øinene og sige, at jeg havde holdt mit Ord.⁶⁰

I Foraaret 1891 havde vi ogsaa en kjedelig Historie. 25/2-91 vedtoges: »St. Jakobs Menighedsforsamling har vedtaget at lønne Frk. Suter som Missionær, naar D.M.S. vil bekoste hendes Udreise. – Tilbudet modtages med Taknemlighed.« Efter at denne Beslutning vedtoges vare vi alle til Middag hos Grev Adam Moltkes⁶¹ i Bredg. 70, hos hvem Frk. Suter, som er født reformert i Schweiz, var i Huset. Efter Middagen tog Beck sig for at tale med hende om luthersk og reformert Nadveropfattelse; men i Stedet for at give Frk. S. Tid til aandeligt at leve sig ind i det, pressede Beck

60 Løgstrups tilføjelse i kopibogen: »Om denne Episode desuden følgende (nedskrevet 22/4-1913): Da Waidtløw skulle ud, var han saa forpint af Bestyrelsens Ubeslutsomhed om, hvor Missionsmarken skulde være, at han ved Afskeden sagde til mig: »De maa love mig én Ting, Pastor L., at vi ikke mere skal komme paa Marsj i China.« (Det var den gl. Sergent, der talte med dette »paa Marsj«. W. var jo Sergent, da han blev Missionslev). Mit Svar var: »Der har De min Haand paa det. Ved næste Bestyrelsesmøde skal vi faa en Afgjørelse.« Da Mødet saa kom, var der atter Tovtrækning: om vi ikke kunde blive i Hankow, eller hvor vi skulde hen Nordpaa. Lige med ét sagde Vilh. Beck med sædvanlig Afgjorthed: »vi skal ikke fra Newchwang mod Øst, men vi skal mod Vest.« Jeg havde bedet for, at komme mod Øst op ad Korea til. Da Beck havde talt, spurgte jeg: »Hvor Pastor Beck?« og skød mit store China-Kort hen til ham. – »Ja, hvor er det nu?« – siger han, »se, saadan som dér«, og saa pegede han op mod Grænsen til Sibirien ved den chinesiske Mur. »Ved De noget om de Egne, Pastor Beck?« – vovede jeg at spørge. – »Nej, men det skal være dér og ingen anden Steds.« – »Ja, undskyld, naar De ikke ved mere om det, saa beder jeg Dem, kjære Pastor Beck! Og Dem alle! Giv nu Missionærerne Ljaodung ud fra Port Arthur og lad dem ikke mere komme paa Marsj i China. Det sluttede alle de andre sig til, kun ikke Beck. Vahl prøvede at holde lidt med sin gamle Ven: en Undersøgelsesreise derhen, hvor Beck vilde. Men saa hjalp de andre, og saa kom Waidtløw ikke paa Marsj i China.«

61 Adam Moltke, dansk-tysk greve og kammerherre.

[p. 19]

paa, at det skulde være, som han sagde, ellers kunde D.M.S. ikke bruge hende. Hun var en Karakter og vilde ikke lade sig gaa paa og tvinges ind i noget, der endnu ikke hørte hende aandeligt til, og derfor endte Samtalen med et kategorisk Ord fra Beck og Dissonans i Frk. S. Sjæl. Beck fik saa Vahl til at skrive til Frk. S. nogle Dage efter, om at hun maatte tilegne sig luthersk Opfattelse, men hun blev endnu mere sær derved, og det endte med, at hun trak sig tilbage fra D.M.S. Det var jo nu ikke feil af Vahl, at man vilde sikre sig luthersk Opfattelse, men Feilen laa i at antage hende uden Betingelser og saa give sig til at rode op paa en urigtig Maade i Stedet for at faa det læmpeligt i aandelig Orden.⁶²

Da jeg i Marts-April 1891 vikarierende for Vahl et Par Uger, bad Fru Vahl mig en Dag forklare, hvad der var i Veien, for hun kunde mærke, der var noget galt og mente, at det gjaldt Frk. S.'s Antalgelse og Tilbudets Tilbagetagelse. Jeg forklarede hende det saa paa hendes Forlangende, og hun takkede mig saa mange Gange derfor, for hun forstod saa godt, at noget kunde gaa galt⁶³.

Imidlertid maa den elskværdige Dame, hvem jeg kun har Ærbødighed for og gode Minder om, have talt med sin Mand derom ved Hjemkomsten; thi han har senere i Brev ladet mig vide, at han var kjed af dette. Ved Bestyrelsesmødet i Odense maatte jeg sige det samme, og da blev baade Beck & Vahl

[p. 20]

ærgelige, endda jeg saa hjerteligt forklarede, at jeg sagde det kun, fordi der var begaaet en taktisk Feil, vi maatte vogte os for at gentage, og fordi St. Jakobs Kreds blev meget skuffet og ærgerlig over, at det saaledes forspildtes den at faa Frk. S. til Missionær. Hun blev senere gift med Mis. Jeremiassen, Hainau.⁶⁴

I Februar 1892 kom den Krise paa Missionsskolen, ved hvilken Eleverne Einar Andersen & V. Nielsen⁶⁵ (den senere Missionær) kom pludselig bort, den første var gaaet i Baglaas ved Tvivl og Trods, den sidste ved en overilet Forlovelse. Jeg kunde ikke komme til at tale med Provst Vahl, da der maatte handles strax,

62 I Løgstrups kopibog er dette brev indføjet i teksten – brevet er korrekt iflg. Vahls Brevprotokol dateret 20.12.1895- Jf. Br. 870 af 27/12-95: »Fru V. sagde til mig: Aa, vil De ikke sige mig, hvordan det er gaaet til med Frk. Suters Afslag, for jeg er bange min Mand har gjort noget uheldigt. Jeg sagde da: »ja, siden De beder mig derom, vil jeg sige Dem: vi havde antaget hende, men saa gav Deres Mand og Pastor Beck sig til at examinere hende henholdsvis skriftligt og mundtligt om hendes Syn paa Daaben, og den Examination blev hun fornærmet over og slog op med os, og det var jo ogsaa urigtigt, thi Examinationen burde jo være sket *inden* Antagelsen.« – Saal. Staar det nu for min Erindring og for min Hustrus med, som var nærværende. Fru Vahl takkede mig saa kjærligt, fordi jeg vilde tale med hende om det, for hun trængte saa tidt til at tale saadan lidt godt med Venner, da hun sad saa ene.

63 Dette afsnit har Løgstrup udskiftet i sin kopibog med note 62.

64 Løgstrups tilføjelse i kopibogen: »Flere private Breve.«

65 William Carl Lauritz Nielsen, 1871-1944, missionær i Indien 1897-1921.

om ikke hele Skolen skulde oprives ved indisciplinært Udbrud; saa skrev jeg strax og fortalte Sagernes Stilling, men der var medvirkende Ting af den Art, at de kunde ikke skrives, hvilket jeg meldte Vahl med Besked: jeg skal sige Dem det mundtligt, naar vi mødes i næste Maaned. Men alligevel blev Vahl gnaven derover, og dog, da jeg talte med ham, maatte han indrømme, at dette kunde ikke skrives. Men uden at oppebie denne mundtlige Forklaring skrev Vahl saa et Brev til Provst Koch⁶⁶ om Elevernes Forlovelse med Vink og Raad i den Ting. Det viste Koch mig, da jeg atter kom nogle Dage efter (første Gang kaldte han mig telegrafisk paa en Reise fra Mols af) og erklærede: Du vil indrømme,

[p. 21]

at det Brev kan jeg ikke læse for Eleverne. De maa jo grine af den gamle Mand. Du skulde vide, hvor Gotfredsen⁶⁷ og jeg, vi har maattet le af det. Jeg læste det og erklærede, at det var jo baade til at le og til at græde over, at sligt kunde skrives, men for Eleverne kunde det ikke læses. Men Koch krympede sig for at sige Provst Vahl det selv; saa sagde jeg: »lad mig saa faa det og saa skal jeg klare det for Dig.« Jeg sendte saa Vahls Brev tilbage med en nænsom Forklaring saaledes som Sandheden var, at det Brev passede aldeles ikke til den foreliggende Situation, men vilde gjøre Skade ved at dumpe ind just i den Situation. Men alligevel, det var dumt gjort af mig, at jeg tilbød at rage de Kastanier af Ilden. Vahl blev frygtelig vred, saa det som en personlig Fornærmelse og glemte mig det aldrig. Mit og sit Brev sendte han til Beck, og Beck sendte mig et Overhalingsbrev, fordi jeg var uartig mod Formanden.

22. August 1892 havde vi Møde i Kbhvn. Nyholms Telegram: »Wife sick; both return« var lige kommet Dagen før. Vahl, som saa gjerne vilde have Kvinder ud – medens jeg først vilde have dem ud, naar Missionsmarken var fundet og det svære Banebryderarbejde gjort – havde talt med Missionær Kjær⁶⁸ om, at han skulde nok hjælpe til at faa Frkn. Ellen⁶⁹ og Katrine Nielsen⁷⁰ antagne⁷¹ for China. Uden at forberede os Andre det mindste

[p. 22]

derpaa lagde Vahl saa pludselig Papirerne paa Bordet og ønskede Frk. N. an-

66 Peter Gabriel Koch, 1858-1922, leder af missionsskolen 1890-1901, 1890-1900 provst i Herning, biskop i Ribe 1901-1922, 1920 konstitueredes han som biskop for de sønderjyske områder, 1922 forflyttedes han til Odense som biskop over Fyens Stift, men sygdom forhindrede ham i at overtage dette stift.

67 Niels Bernhard Gotfredsen, 1863-1924, sognepræst i Bording, der 1891 knyttedes til missionsskolen som lærer og husfader.

68 Løgstrups note: Indre Missionær Kjær.

69 Ellen Kirstine Marie Nielsen, 1871-1960, missionær i Kina 1898-1960, hun forblev i Kina efter kommunisternes magtovertagelse og døde i Kina.

70 Ane Kathrine Kristiansen, født Nielsen, 1868-1947, missionær i Kina 1898-1926, gift 1904 i Shanghai med missionær Niels Kristiansen.

71 Ellen og Kathrine Nielsen blev udsendt af KFUK i Danmark gennem DMS.

tagne strax for China, – nu da vi kun havde 1 Missionær i China, og det 1 Kvinde, Caroline Johansen. Rørdam kløede sig bag Øret, Ipsen, Zeuthen, Baumann og jeg kom ligesom Rørdam med alle gode og haandgribelige Indvendinger mod under den Situation at antage kvindelige Missionærer. Men Beck støttede Vahl, Asschenfeldt Hansen, som kjendte dem personligt, sagde, at det var saa rare, varmt troende Piger. Men Beck og Vahl blev ved saa seigt at manøvrere med Sagen, at det var klart, de vilde ikke høre selv de bedste Grunde, de vilde have Sagen frem og skjønt de vare absolut Mindretal, forlangte Vahl alligevel Afstemning til sidst: Den blev:

Mod Antagelsen:	Rørdam og jeg.
For Antagelsen:	Vahl, Beck og Asch Hansen
Stemmer ikke:	Ipsen og Baumann
Fraværende:	Holm, Zeuthen og Stubkjær ⁷²

Altsaa: af de 7 nærværende stemte 3 for, 2 mod og 2 stemmer ikke. 3 af 7 er jo absolut ikke antaget, men – Vahl erklærede det vedtaget, og da man ikke gad kævles under en vemodig Situation, fik Vahl ført til Protokols: »Pigerne Ellen og Katrine Nielsen antoges som Missionselever. Deres Uddannelse overdroges Formanden

[p. 23]

og Asschenfeldt Hansen at ordne.» Imidlertid udsattes dette efter skriftlig Anmodning 2 Dage senere fra 7 Bestyrelsesmedlemmer til næste Møde. Dermed gik det saaledes til, at om Aftenen da Mødet var forbi, talte Rørdam, Baumann og jeg sammen, og vi vare alle 3 lige kjede baade af Afgjørelsesmaaden og Sagen selv: »Bare vi kunde faa det gjort om,« siger Rørdam. – »Ja, nu staar det jo i Protokollen,« siger jeg. »Ja, jeg skal gjerne gjøre et Forsøg paa at faa Sagen for igjen i næste Møde,« siger Baumann. »Aa, saa lad os det,« sagde Rørdam. Saa skrev Baumann Flgd (B 160/93):

»Jo mere jeg overveier Rækkevidden af Bestemmelsen om at antage de 2 Piger, desto mere følger jeg mig bundet til at gjøre et Forsøg paa at faa Sagen omændret derhen, at der Intet foretages i Sagen før næste Møde.

Ærbødigst
Baumann

Dagene efter (23-24/8-93)⁷³ var det skandinaviske Missionsmøde i Kjøbenhavn, og under det og Udflugten til Hillerød (25/8) viste jeg det til følgende af Bestyrelsen, som saa skreve flgd. under:

⁷² Anders Stubkjær, 1824-1902, indremissionær, medlem af DMS' bestyrelse 1883-1898.

⁷³ Udgivers note: Der er en uoverensstemmelse mellem Løgstrups tidsangivelse [p.22]: »22. August 1892« og den her opgivne i 1893. Sidstnævnte er den korrekte for bestyrelseskrisen.

»Da jeg ikke stemte for Antagelsen, kan jeg saa meget mere slutte mig til omstaaende Anmodning.«

O.C. Ipsen

»Jeg stemte jo imod og beder derfor ogsaa om, at

[p. 24]

Alt maa stilles i Bero indtil næste Bestyrelsesmøde. En Sag vedtagen med 3 Stemmer mod 2, og 3 fraværende og 2 »stemmer ikke« er saa misvisende.«

T. Løgstrup

»Efterat der er talt med Kjær derom og han er enig med os derom, har jeg Intet imod, at ovennævnte Sag trods Stemmegivningen opsættes til fornyet Afgjørelse ved næste Bestyrelsesmøde.«

C. Asschenfeldt Hansen

»Ogsaa jeg ønsker meget denne Sag udsat til næste Møde.«

Skat Rørdam

»Det samme Ønske deles selvfølgelig ganske af

V. Holm«

»Værsartig«

Vilh. Beck

Da jeg ikke kunde komme til at tale med Zeuthen og Stubkjær, leverede jeg Vahl Henvendelsen, da jeg traf ham i en af Musæumssalene paa Frederiksborg Slot, hvor hele det nordiske Selskab saa sig om, Han løb den igjennem, blev bleg, sagde ikke et Ord, vendte mig Ryggen og gik videre ind i næste Stue. Den 22/8 Aften havde han sat Kjær Stævne efter Bestyrelsesmødet og meldt ham, at nu havde han bragt Sagen i Orden. Nu maatte han jo melde ham, at den var ikke i Orden alligevel. Kjær blev ærgerlig og erklærede: saa uddanner vi Pigerne selv, og saaledes gik det. Ved næste Bestyrelsesmøde

[p. 25]

forhandlede Sagen slet ikke.

Den kom først for paany 7/4-97: Vahl sagde da, at det stod jo i Protokollen, at de vare antagne, saa det Spørgsmaal forelaa slet ikke, men kun Spørgsmålet om deres Udsendelse. Jeg havde ikke drømt om, at Sagen kunde tage den Vending, og da jeg ikke havde Ordlyden i Minde, turde jeg ikke sige, at dette var slet ikke Tilfældet⁷⁴. Vahl fik saa sat igjennem, at der kom til at staa: »Katrine N. og Ellen N. – Best. mener, at de skulle udsendes sammen til Efteraaret 1898, og der tilskrives vore Missionærer om, hvorledes de bedst kunne anbringes enten paa

⁷⁴ Løgstrups note: Protokollen sagde: »antages som Missionselever« – Vahls eget diktat; men det kom jo slet ikke til Udførelse.

I af vore Stationer el. f. Ex. i Chefu el. en anden af Traktatstæderne i Nærheden af vor Mission for at lære Sproget.« Jeg saa, hvorledes et Par havde Betænkeligheder og fandt, at det var uværdigt at ordne en Sag af saadan Rækkevidde paa den Maade, saa jeg forlangte ført til Protokols: »Sekretæren kan ikke give sit Samtykke til denne Beslutning.« Men derefter erklærede jeg, at medens jeg havde maattet gjøre dette for Samvittighedens Skyld, var det en Selvfølge, at jeg overfor de unge Piger kun vilde stille mig med al mulig Velvillie ligesom overfor alle vore andre Missionærer. Beck var vred og erklærede meget spydigt: »det var en ordentlig sentimental Mundfuld.« Hvor daarligt Sagen var forbedret, viser følgende: NB: Paa det Tidspunkt, da Frkn. Nielsen antoges vidste

[p. 26]

vi endnu ikke deres fulde Navn, Fødselsdag og Fødested og manglede deres vita. Dette oplyste jeg 29/9-97, og det vedtoges at indhente de sædvanlige Oplysninger. Disse forelaa 3-4/3-98, og da vedtoges endeligt Udsendelsen til China Efteraaret 1898. For stemte: Asch. Hansen, Holt⁷⁵, Holm, Zeuthen og Gøtzsche. Stemte ikke: Baumann. Stemte imod: jeg (»selvfølgelig kun for en Konsekvens's Skyld uden al Opposition« sagde jeg. – Jeg er virkelig bange for Sagen af flere, praktiske Grunde. Frkn. N. har jeg aldrig haft noget imod personligt). Fraværende: Beck (under hele Mødet) og Stubkjær (gik Kl. 4).

Missionsskolen gav Anledning til megen Divergens; thi Vahls Mangel paa Menneskekundskab i Forbindelse med Varme for at faa Folk ud gjorde, at han idelig agiterede for at faa Mennesker ind, og skjønt vi Andre – atter her maatte jeg særligt tage Stødet af – afværgede adskillige, fik vi dog for mange Umuligheder ind, og det voldte Uregelmæssigheder i Skolegangen, at de kom drattende midt i et Skoleaar, og det forstyrrede Harmonien, at de ikke vare tilbørligt skolede. Naar det saa endte med, at Koch og jeg maatte indstille dem til at komme bort, blev Vahl gnaven, og det blev atter mig, det gik ud over.

Tilføjet i kopien:

Som Prøve paa, hvad der kunde ske, anføres:

1. Ved Mødet i Næstved 27/7-95 fik Missionær Morten Andersen⁷⁶ et Laan paa 6000 Kr. Vahl vilde gjerne have det ordnet saaledes. Vi begyndte Kl. 9 1/4, Beck kom ca. 10 1/4. Da han saa kom, siger han: »Naa, hvad har I saa gjort, Vahl?« Vahl bad da Protokolføreren, Ipsen, læse op. Da Punkt 1 om Laanet var læst op, siger Beck: »Sikke en Dumhed, det skal gjøres om igjen!« »Nej, vist ikke« – siger Vahl, »det staar i Protokollen.« Beck: »Ja, der er gjort saa meget om af det, der staar i den Protokol!« Vahl: »Nej, det her bliver staaende, Du kunde kommet i rette Tid!« Saa gnavede Beck lidt endnu, men Vahl blev ved sit, og siden den Tid kaldte Beck Morten Andersen for Proprietæren.

⁷⁵ Jens Holt, 1843-1926, indremissionær, medlem af DMS' bestyrelse 1895-1907.

⁷⁶ Morten Andersen, 1861-1931, missionær i Indien.

2. Idelig førte Vahl sine private Anliggender frem; hvor har han ikke været DMS en dyr Formand. Aarevis holdt han »Almindelig Kirketidende« for D.M.S. Penge uden [at] vilde lade sig sige, at det var ikke rigtigt, at han samlede Penge ind under »Sydvestsjællands Missionsforening,« og saa tog fra til »Alm. Kirketidende.« Bestyrelsen forsøgte at stoppe denne Trafik 1886, lige som jeg kom i Bestyrelsen, idet Høyer-Møller⁷⁷ paatalte den meget skarpt, støttet af Ipsen, men Vahl blev ved. Først i de sidste Aar kom en anden Ordning paa Sagerne gennem kasserer Berthelsen.

Og hvad har saa ikke hans Atlas kostet D.M.S., – det som Dr. Warneck⁷⁸ ved Missionskonferencen i Bremen 1893 sagde om – til forfærdelse for Asschenfeldt-Hansen og mig, mens Vahl selv hørte paa det: »Riesenfleitz, – aber ganz unsolid.« Vahl søgte at imødegaa det, men det slog ikke igjennem ved Conferencen, som samlet overværede det Hele.»Usoliditeten« – for at bruge Warnecks Udtryk – stammer efter min Overbevisning fra hele Arbejdsmethoden, idet Provst Vahl skrev en fin, lille, vanskelig læselig Skrift, havde for mange Jern i Ilden, og mangelfuld Korrekturlæsning gjorde, at der kom mange Tal-fejl og Tryk-fejl.

Provst Vahl vilde gerne, at vi skulde købe hans Missionsbibliotek⁷⁹, men stillede saa uantagelige Vilkaar, 10000 Kr., at kun Beck og Stubkjær stemte for, vi syv andre turde ikke indlade os paa en saadan Anvendelse af Gaver, der blev skænkede til direkte Mission. Det blev han meget gnaven over.

En Gang satte han igjennem, at D.M.S. skulde overtage Activer og Passiver for Nordisk Missionstidsskrift (Prot. Side 408)⁸⁰, og ved Becks Hjælp pressesedes det igjennem – alle disse økonomiske Ting, vi andre vred os for. Ved Mødet 3/2-1897 foreslog Holm for at bøde lidt paa de andre Gjenvordigheder, Vahl beredte sig den Dag, at han skulde udgive en Lærebog i Missionshistorie. Det tog han 600 Kr. for, og det Hele kostede os ca. 1000 Kr. paa en Tid, da vi maatte bede Menigheden hjælpe os, fordi vore sidste Resourcer gik til. Og Lærebogen er uafsættelig, idet Folk ikke vil købe saa tørre Ting.

I Sommeren 1897 sagde Provst Vahl til Snedker Th. Nielsen i Herning: »Missionen skal drives paa Tro. Vi havde for nogen Tid siden en stor Reservekapital, men jeg har gjort alt muligt for at faa Ende paa den« (meddelt mig 8/7-98).

77 Erik Høyer-Møller, 1818-1904, provst, sognepræst i Kølstrup, medlem af DMS' bestyrelse 1878-1889.

78 Gustav Warneck, 1834-1910, dr.theol., tysk professor i missionshistorie.

79 Indgår i dag i Statsbiblioteket, Aarhus.

80 31. oktober 1894.

[p. 27]

Ved Skriftlig Afstemning med 5 mod 5 (Vahl, Beck, Ipsen, Asch. Hansen, Stubbjær mod Zeuthen, Holm, Baumann, Rørdam og mig) udlaantes 700 Kr. til Opførelse af et Mishus paa Sørig Mose (Tversted). Baumann forlangte sin Protest derimod tilført Protokollen. Det blev unaadigt optaget, at jeg ei vilde gaa med de andre Missionsfolk i den Sag; derfor Becks: »man véd ikke, hvor man har ham.«

Pr. Vahl havde allerede fra Septbr. 1890 begyndt at føre egen Protokol⁸¹ og expedere paa egen Haand for D.M.S. uafhængigt af Sekretariatet. Dette tiltog i Aarenes Løb, og der skabtes derved 2 Centre, der ikke stod i Forbindelse, da Vahl omtr. med 1893 ophørte til Tider at lade mig se hans Protokol for at være á jour. Naar saa Pr. V. lavede noget helt el. halvt galt sammen, kom Folk til mig og bad mig gribe ind, og saa blev det ny Aarsag til Misfornøielse, thi saa kunde han jo ikke gjøre ganske som han vilde, men maatte tage Hensyn til den øvrige Sammenhæng. Ved Mødet i Næstved 27/7-1895 lagde Vahl, da Beck var kommen (1 Times Tid senere end vi Andre) pludselig det Forslag paa Bordet, »at der skulde bevilges ham en 2-300 Kr. aarlig til dette Skriverseri med Begrundelse: at han havde vanskeligt ved at skrive« (en Sygdom, som den Gang hæmmede den gl. Mand paa Arme og Ben).

[p. 28]

Jeg blev aldeles betaget; thi jeg vidste, hvad der laa bagved: Legalisering af al denne Splittelse af Arbeidet med al deraf følgende Ulempe og Tidsspilde; men jeg sagde ingenting. De Andre følte Situationen, men Ingen vilde sige noget, – det Hele var jo saa personligt. Beck ventede lidt, men da Vahl gjentog sit Spøragsmaal, om Ingen vilde udtale sig om Forslaget, kom Beck ham til Hjælp og sagde: han syntes, Vahl skulde have 300 Kr. aarligt, for han havde virket saa uegennyttigt for Missionen i mange Aar. Ingen Andre vilde udtale sig. »Ja, saa kan vi vel betragte det som vedtaget,« sagde Vahl og dikterede saa – uden Afstemning – til Protokollen: »Til Hjælp for Formandens Kontorhold bevilges 300 Kr. aarligt for forrige Aar (Beck indskød nemlig – og det Hele gjorde Indtryk af at være aftalt mellem dem iforveien – »Lad det gjælde allerede fra ifjor af og fremtidigt indtil videre.«)⁸² – Fra den Dag brugte Vahl – indirekte legaliseret af Bestyrelsen – sine Kapellaner, en Kapellan-Kjæreste, sine Børn og andre unge Piger i Huset til at skrive D.M.S.'s Sager, hvilke jeg skulde besørget, og meget

81 Løgstrups note: Medens Sekretæren førte Selskabets offentlige Protokol.

82 Løgstrups note: Ved dette Møde i Næstved 27/7-95 var det ogsaa, at Morten Andersen fik Laanet paa 6000 Kr. Vahl vilde saa gjerne have det ordnet saaledes. Vi begyndte 9 1/4. Beck kom ca. 10 1/4. Da han saa kom, siger han: »naa, hvad I saa gjort, Vahl?« V. bad da Ipsen læse op. Da Punkt 1 om Laanet var læst, siger Beck: »sikk'en Dumhed, det skal gøres om igjen.« »Nei, vist ikke,« siger Vahl; »det staar i Protokollen.« »Ja, der er gjort saa meget om af det, der staar i den Protokol.« »Nei, det her bliver staaende. Du kunde kommet i rette Tid.« Saa gnavede Beck lidt endnu, men Vahl blev ved sit, og siden den Tid kladte Beck Morten Andersen for »Proprietæren.«

kom ud ad den Vei; og jeg fik mellem Aar og Dag mange gnavne Breve, ja Skadebreve direkte til disse Uvedkommende og afskrevne af dem. Kun naar det blev for slemt, skrev Vahl med egen Haand til mig, det han ikke kunde diktere de Andre. Vore Missionskandidater

[p. 29]

som f. Ex. Waittløw vare fortvivlede over dette dobbelte Bogholderi; samvittighedsfuld som han var, meddelte han Tingene baade til Vahl og i Doubletbreve til mig. Fra mig fik han saa Besked stemmende med Forholdene, fra Vahl stemmende med dennes Ønsker og Tanker, og saa stod han tidt med modsigende Besked og var lige nær. »Det er fortvivlet,« sagde det kjære Menneske en Dag til mig. »Ja,« sagde jeg, nu har De prøvet det en lille Tid, og tænk saa, hvad det vil sige at have det dagligt.

Optegnelse fra Dagbogen som Bilag til Side 54 (svarende til denne Udgaves side 29) om Formandens Stilling og Situationen:

Ved Bestyrelsesmødet i Næstved 27de Juli 1895 forelaa Skrivelsen fra de 7 af os om Formandens Stilling. Aftenen forud vilde jeg prøve at tale med Provst Vahl derom for at afbøde noget og for at mildne Forhandlingerne om Sagen, men fik straks Svaret: »Det vil jeg ikke tale med Dem om. Det er en skidt Historie, og det bliver ikke bedre ved, at vi taler om den. Jeg vil have min rolige Nattesøvn.«

Da den blev forelagt næste Dag tilføjede Provst Vahl: »Jeg foreslaar at Formandspladsen afskaffes. Jeg vilde ringeagte mig selv, – hvis jeg tog mod Prof. Zeuthens Forslag. Det vilde være en tom Ære og ikke en Pibe Tobak værd at være Formand paa den Maade..«

Zeuthen: »Med Forslaget er kun tilsigtet at faa en ordentlig Administration. Naar Omfanget er saa stort, maatte Ministeren have en kontorchef, der kan indestaa for det enkelte. Formandens Indflydelse bliver ikke ringere, fordi han ikke har alt det smaa at varetage. Mulig har vi ikke paa alle Punkter truffet det rette.«

Vahl: vil ej imødegaa Zeuthens Indvendinger. Spørgsmaalet er: Er det nødvendigt, at have en Formand. Jeg mener, det er aldeles overflødigt. Der er aldrig vederfaret mig saa mange Krænkelser som i den Tid, jeg har været Formand for D.M.S.

Beck: Er meget glad ved, at dette er kommet frem. Men det er kommet paa en gal Maade. Hvis De havde taget Formanden og Sekretæren med, vilde De have faaet bedre Resultat. De maa sammen med Formanden og Sekretæren bestemme, hvad der er Formandens, og hvad der er Sekretærens Område.

Asschenfeldt-Hansen: Baade Herrens Ære og Missionssagen lider under Forholdet. Baade Formanden og Sekretæren har ved vort Forslag maattet give afkald paa noget. Jeg havde haabet, at De, kjære Provst Vahl! vilde have taget paa en anden Maade, for at det kunde ske uden offentlig Forargelse.

Holm: Formandens Forslag bliver, at vi skal vende tilbage til det gamle. En lønnet Formand kjendes vist ingen steder. Jeg saa som Formand, at det var aldeles uoverkommeligt, og det er godt, at der er to om Raadet. Lad os dog for Herrens Sags Skyld se at faa det løst paa en god Maade.

Stubkjær: ønsker, at Formandens Forslag forkastes. Ydre Mission kan ikke være tjent med, at den Sag kommer for Offentligheden. Der er intet om, at Pastor Løgstrup skulde have attraaet Formandspladsen, og det var ondt, om han skulde faa den Mistanke at bære paa. Vi kan ikke tro, at Djævelen har saa onde og skumle Planer med os.

Vahls Forslag om Afskaffelse af Formand forkastedes saa enstemmigt ved Afstemning derom.

Vahl: Det bliver til en Klage mod mig. Jeg er blevet Formand paa de Vilkaar, at jeg leder, og at jeg rigelig benytter Sekretærens Hjælp. Hvad Prof. Zeuthens Ord om Overblik angaar, da kan det gjerne være, at han ikke kan have Overblik, men han ved jo ikke, om jeg ikke kan.

Zeuthen: vil bede Formanden ikke lægge noget bittert ind i, hvad jeg har villet i denne Sag. Vi vilde inderlig gjerne have det endt til det Bedste for Missionsselskabet. Det er virkelig ikke vor Sag at dømme.

Baumann: Jeg har mere Lyst til at bede end til at tale i dette Øjeblik, og jeg har mest Lyst til at bede Dem begge om kun at se paa, hvad der gavner D.M.S. Jeg vil bede de to kjære Mennesker: Tag mod det? Og tag det uden Discussion. Kan De ikke for hans Skyld, som døde paa Korset, rydde alt det af vejen?

Vahl: Bestyrelsen har nu to Gange vist, at jeg er overflødig: 1) ved Afstemningen om China i Decbr.⁸³ og 2) nu her i Dag. Dernæst, at de i denne Sag forhandler med denne ene Part og ikke med den anden, det er en ganske uforskammet Behandling. Hvor det gjælder Ens Stilling, skal man ikke lade sig behandle som en Skovisk.

Baumann: Jeg rækker Dem Haanden og siger i den Sag med Chinamissionen: Tilgiv mig, om Maaden har saaret Dem! Men vort Skjøn til at stemme, maa vi jo have.

83 Julekrisen 1893 – se s. 285.

Vahl: Jeg har ladet det gaa længe og strakt mig saa langt som muligt. Jeg har maattet holde igjen, for at det ikke skulde slippe mig af Hænderne.

Zeuthen: Min Tillid til ethvert Menneske er begrænset. Der er Ting, hvor vi har mere Tillid til Løgstrup end til Dem. Sagen har sin Historie, og den kan man ej ryste af. Men der maa være nogle Bestemmelser, som staar fast uden at Formanden hvert Øjeblik griber ind i Sekretariateet, og jeg erkjender ikke at deri er noget for Formanden krænkende.

Vahl: Jeg vil spørge Zeuthen: Er Administrationen ikke gaaet tilfredsstilende? Det ser ud her i Dag, som om jeg ypper Kiv, særligt fordi jeg udtrykker mig paa en anden Maade og tager det mere bestemt.

Asschenfeldt-Hansen: Nødstand er til Stede, det kan vi ikke nægte, og det kan De heller ikke, kjære Provst Vahl! Herren har jo da givet os en stor Gave i Løgstrup, og der maa da tages Hensyn til den Gave.

Zeuthen: Enig med Asschenfeldt-Hansen. At tage Ansvar fra Løgstrup er at gjøre ham umulig. De maa give ham Handlefrihed under Ansvar.

Vi var $\frac{3}{4}$ Time om disse Forhandlinger – og saa var vi igjen i Compromis'ernes Elendighed og Karakterløshed. Jeg tav under Forhandlingerne og svarede kun, naar jeg blev spurgt om Oplysninger.

Men Provst Vahl støttet af Beck vilde ingen Indrømmelser gjøre: Formanden skulde lede det Hele, og Sekretæren kun være Haandlanger.

Med Aarene blev Vahl mere og mere expansiv; tog fat paa mange Ting, der aldrig skulde være taget fat paa; skrev til Missionærene, om ikke det og det var godt osv., og saa mente de, at fordi Formanden skrev, var det Bestyrelsens Tanker. Aa, de Kvaklerier alt dette gav; det var Gammelmands-Rastløshed. Baumann mindede mig just en Gang om, at han lagde Mærke til, at det gik Vahl som en gl. Lærer i Syd-Sjælland, flink og dygtig, men med Alderen rodede han sig ind i mange flere Bestyrelser og Forretninger (Sparekasse, Brugsforening osv.) end han kunde overkomme og mente endda, at han gjorde det fortræffeligt; og sagde Baumann: »saaledes synes jeg det gaar Vahl.« Tilsidst maatte Bestyrelsen gribe ind og gjøre Ende paa dette Dobbeltforhold, idet den ved Mødet i Ribe Bispegaard 20/8-1896 paalagde Vahl at aflevere Protokollen, for at alt kunde samles paa 1 Sted i Sekretariatet. Vahl rykkede da ud med, at

[p. 30]

det kunde han ikke; thi han havde skrevet saa mange Ting af privat Natur i den (»jeg har dog aldrig kjendt Mage at rode offentligt og privat sammen i 1 Protokol,« sagde Baumann). Saa paalagde Bestyrelsen, og dér kunde Beck

ikke komme ham til Undsætning, Vahl at levere en Afskrift til Arkivet af alle de Sager, Vahl saaledes havde expederet paa egen Haand. Han maatte saa lade Protokollen afskrive og under 8/3-97 er den 216 Sider store Protokol afleveret her til Arkivet.

Ved samme Møde i Ribe forelagde Baumann følgende Forslag, »for at man dog kunde have Leilighed til uden Revolution at blive af med en Formand, der ikke vilde forstaa, at han egnede sig ikke til det,« (som Prof. Zeuthen en Gang sagde til mig).

1. Ligesom der hvert 3die Aar finder Valg Sted af Bestsmedlemmer, finder ogsaa Valg af Bests Formand Sted hvert 3die Aar, hvilke Valg afgjøres ved Stemmeferlighed og ved skriftlig Afstemning.
2. Næste Formandsvalg finder Sted i Efteraaret 1898.⁸⁴
3. Formanden kan gjen vælges.

Det var de Andre, som tog Initiativet til dette, dvs. Zeuthen, Holm, Baumann og Asch.-Hansen efter mange endeløse Forhandlinger om, hvordan man skulde faa Ende paa den umulige Tilstand. Jeg stod udenfor dette Forslag, men kunde selvfølgelig kun være glad ved det. Efter mit Forslag blev dog Fristen sat til 1898. Havde Vahl levet til Efteraaret

[p. 31]

1898, vare vi komne om ved det Hele uden alle disse sørgelige Begivenheder 1897-98, men Gud har jo villet det anderledes. Fra hin Dag i Ribe blev han helt anderledes mod mig, talte næsten ikke til mig, skrev saa kort som muligt og, medens han tidligere havde skrevet ovenover »Kjære L.!« og underneden »Deres hengivne,« skrev han fra nu af til sin Død ingen Overskrift, underneden: »J. Vahl« og paa Foden: »Hr. Pastor L.!« Aa, hvor Brevvexlingen var pinlig fra den Tid af; hvor den har kostet Kampe og Taarer! Gud give gamle V. Glæde og Fred derhjemme; hernede oprev han den for os begge. Men havde Beck ikke staaet bagved ham og idelig været hans Tilflugt, var det gaaet anderledes; saa havde han været lettere at tale tilrette.

3/9-94 skrev Hansen⁸⁵ sit bekjendte »Aabent Brev til Kredsforeningerne i Danmark.⁸⁶« Vahl blev aldeles ærgerlig over det og svarede Hansen grimt (Kopien findes i min Samling Nr.).⁸⁷ Ved paagjældende Bestyrelsesmøde 31/10-94 fremlagde Vahl irriteret Sagen: »Det var dog for galt, at Hansen bar sig saaledes ad; det havde han nu skrevet til ham, og nu bad han os høre og bifalde, hvad han som Formand havde svaret paa vore Vegne. »Saa siger Prof. Zeuthen: »Men det, De dér taler om, Pr. Vahl, staar jo slet ikke i Hansens Brev.« – »Saa, aa; jo

⁸⁴ Løgstrups note: 3 Gange 3 Aar efter 1889, da Vahl blev Formand.

⁸⁵ Niels Peter Hansen, 1854-1919, præst, missionær i Indien.

⁸⁶ Hansens »Aabne Brev« blev først offentliggjort i *Dansk Missionsblad*, 1897, s. 257-262.

⁸⁷ Løgstrup har ikke anført skrivelsens nummer.

det gjør.« »Nei,« fra alle vi Andre. »Ja, jeg gaar videre.« Et Øieblik efter siger Asch. Hansen: »ja, men

[p. 32]

det staar der jo ikke heller.« – »Jo, det gjør.« – Jeg: »maa jeg ikke læse Hansens Brev op.« – »Nei, nu skal vi først høre mit.« Atter en Ting paaanket, der ikke stod; det Hele var læst overfladisk, ud fra Vahls Uvillie mod, at Sagen skulde forholde sig saaledes. Saa forlangte man⁸⁸ Hansens Brev læst, og Vahl maatte erkjende, at han ei havde læst ordentlig og ikke burde skrevet saaledes. Men saa bad han os lade Sagen falde med, at han vilde privat skrive en Undskyldning til Hansen, men han vilde ikke have Hansens Brev trykt. »Det er et gammelt Formandsprærogativ at bestemme, hvad der skal trykkes, og jeg vil haabe, de vil bøie dem for Formandens Ønske og erkjende hans Ret.« »Selvfølgelig,« sagde Beck; de andre ytrede deres Betænkeligheder ved ikke at lade netop det Brev trykke, jeg ogsaa; men Vahl & Beck stod stive, og saaledes hindredes dette vigtige Brevs Fremkomst i 3 Aar, indtil Hansen selv forlangte det frem 1897, da han var hjemme. Da lagde Biskop Gøtsche og jeg vort Lod i Vægtskaalen, at vi maatte have Ende paa det Hemmelighedskræmmeri.⁸⁹ Beck var meget ærgerlig. »Hvad er det her?« sagde han og saa vredt til Gøtzsche og mig. »Ja, det er, som vi siger,« sagde Gøtzsche, at det Brev burde aldrig været holdt tilbage og nu maa

[p. 33]

vi have det frem. Vahl kom med baade saglige og særlige personlige Argumenter, men alle de Andre gik med os, og Vahl og Beck, som vare blevne helt røde af Sindsbevægelse, maatte endelig denne Gang give sig.

Pengesager var Vahl med sin barnlige, uprakiske Natur aldeles uden Forstand paa. Kassereren⁹⁰ (Bertelsen, der var Irvingianerpræst) var tilkaldt til Mødet 7/4-97 i Anledning af, at jeg endelig blev hørt med mit Anskrig om, at det kunde ikke blive ved at gaa, som det gik. Han sagde saa, idet han fremstillede vor Status: »jeg maa som Kasserer gjøre opmærksom paa, at Formandens Syn paa Sagerne kan fra et Kassererstandpunkt kun erklæres som en Umulighed.« Vahl blev helt rød af Vrede og afbrød: »den Slags Bemærkninger tilkommer aldeles ikke Dem. Jeg maa bede Dem om at holde Dem til Sagen.« – »ja, men Formanden maa virkelig undskylde, at det, jeg sagde, er netop Sagen.« Ideligt førte Vahl sine private Anliggender frem; hvor har han ikke været D.M.S. en dyr Formand. Aarevis holdt han Almindl. Kirketidende oppe for D.M.S.'s Penge uden at ville lade sig sige, at det var ikke rigtigt, at han samlede Penge ind gjennem »Sydvestsjælland

⁸⁸ I kopien har Løgstrup rettet dette til »de andre«.

⁸⁹ Løgstrups note: (som Gøtzsche sagde).

⁹⁰ Frederik Bertelsen, 1838-1916, boghandler ved Bethesda Boghandel, København, kasserer i DMS.

[p. 34]

Missionsforening og saa tog fra til Alm. K.T. Bestyrelsen forsøgte at stoppe denne Trafik 1886; Høyer-Møller paatalte den meget skarpt, støttet af Ipsen, men Vahl blev ved. Først i de sidste Aar kom en anden Ordning paa Sagerne gennem Berthelsen. Og hvad har ikke hans saa lidt paalidelige Atlas kostet D.M.S. Bibliotheket vilde han, vi skulde købe, men stillede aldeles uantagelige Vilkaar, saa vi alle som en maatte sige, at det burde vi ikke indlade os paa, – og det blev han meget gnaven for. En Gang satte han igjennem, at D.M.S. skulde overtage Activa og Passiva for Nord. Mistidsskrift (Prot. S. 408), og ved Becks Hjælp pressedes det igjennem, alle disse økonomiske Ting, vi Andre vred os for. Ved Mødet 3/2-97 foreslog Holm for at bøde lidt paa alle de andre Gjen-vordigheder, Vahl beredte sig den Dag, at han skulde udgive en Lærebog. Det tog han 600 Kr. for, og det hele kostede os ca. 1000 Kr. paa en Tid, da vi maatte bede Menigheden hjælpe os, fordi vore sidste Resourcer gik til. Og Lærebogen er uafsættelig; Fok vil ikke købe disse tørre Ting. Og naar saa endda hans Bøger havde været paalidelige; men Dr. Warneck sagde ved

[p. 35]

Konferensen i Bremen 1893 i alles Paahør: »Riesenfleisz, – aber ganz unsolid.« Ja, thi paa Grund af overfladisk Arbeidsmethode, den fine Skrift og daarlig Korrekturlæsning vrimler det med Tal-Feil og Trykfeil. Jeg tør da ikke bruge Vahls Statistiker.

Ved sin underlig gnavne, afsnuppede Skriveform skadede han vor Korrespondence. Folk vil nu en Gang have lidt venlige Svar; han havde travlt, mange Jern i Ilden og fattede sig derfor kort. Og stødte hans Uvillie til, blev det meget gnavent. Det kan Pastor Torm⁹¹ og Pastor Busch og Ringkjøbing Kredsforbund tale med om. Hvilken gnaven Skrivelse – aldeles uafhængigt af mig – de dog fik i Efteraaret 1896; Busch sagde med Ironi om den ved Mødet i Lemvig 18/2-97 fra Missionshusets Talerstol: »men lad os endelig svare Pr. Vahl pænt og kjærligt, for vi er jo høflige Folk heroppe, ikke sandt!« – og alle de i Sagen Indviede smilede. Past. Lund⁹² i Virum har selv sagt til mig, da jeg maatte op og prøve at tale ham tilrette i Anledning af Sagen med Petersens Testamente⁹³, hvor han paa Løventhals⁹⁴ Vegne gjorde Fordring paa en Part⁹⁵: »ja, dersom Pr. Vahl havde

91 Agner Torm, f. 1860, præst i Grønbæk, medlem af KFUMs Missionskomité.

92 M. A. S. Lund, sognepræst i Vium-Lysgaard 1881-1913.

93 Løgstrups note: »... fremsendt til D.M.S. af Provst Langballe i Ørsted ...«.

94 Carl Edvard Løventhal, 1841-1917, 1867-1870 elev på DMS's missionsskole, men bortvist efter uoverensstemmelser med bestyrelsen, hvorefter han udgav skriftet: *Til den danske Menighed af Folkekirken. Mit Missionssyn*. Dannede sit eget, grundtvigsk støttede missionsselskab og var missionær i Indien (Vellore) 1872-1917.

95 Kopiens formulering: »... med nogen uklar Affattelse af, hvilken Mission Testator Petersen havde ment, og hvor han som Formand for Løventhals Mission gjorde Fordring paa en Part.«

[p. 36]

skrevet ordenlingt og høfligt, havde vi vel strax givet efter, men efter hele den Maade, hvorpaa han skrev maatte vi lade det komme til Sag. Sag blev afværget; det endte med et Forlig, som kostede D.M.S. 2000 Kr. (1000 til Løventhals, 1000 til Santalerne, som først havde givet Afkald paa noget, men nu ogsaa mældte sig, da de saa, at Løventhalerne fik!)

Biskop Rørdams Udtrædelse af Bestyrelsen var en meget kjedelig Historie. Den gik saaledes til. Vahl var altid kjed af Rørdam, fordi han var ham for klog og energisk holdt igjen overfor Vahls mange Overfladiskheder. Og Beck var mod Rørdam, fordi han ikke kunde komme til at styre formedelst Rørdam. Saa blev denne udnævnt til Biskop. 22/3-95 kom han Kl. 12 for at hilse paa os. Forud havde vi forhandlet om at give ham en Lykønskingsadresse (B 85/95) og deri anmodet ham om at blive, men Vahl vilde helst, han skulde træde ud, for saa var han fri for denne vægtige Faktor, og han udtalte ligefrem, at han syntes ikke, det var værd, at skulde bede Biskop R. om at blive. »Han havde nu et eget Syn, og det passede ikke med vort Syn og vore Forhold. Det var meget bedre at være uden ham, og det passede slet ikke at have en Biskop⁹⁶ i Bestyrelsen, for saa

[p. 37]

fik han utilbørlig Overvægt. Beck støttede ham og erklærede rent ud: »det skriver jeg ikke under, og jeg forlanger, hvis I alligevel vil have det frem, at der skal staa underneden, at jeg vilde ikke med til at bede ham blive.« Saa blev Ipsen vred – naar han blev vred, blev han altid stille, men Tonen dirrede, – og sagde: »Hør Beck! det har Du ikke Lov til! Du har ikke Lov til som ene Mand at komme og forhindre det, vi Andre vil. Jeg er din Ven, men vi ere Venner for at skulle sige hinanden Sandheden. Du handler ikke ret her i den Sag. Det er ikke mere end nogle Uger Siden, Du satte Dig i Spidsen for en Adresse, hvori Du bad om at faa Dr. Rørdam til Sjællands Biskop, og nu vil du ikke underskrive en Adresse om at blive iblandt os.« Beck svarede strax og trodsigt: »jeg gjør det ikke, og gjør I det aligevel, saa siger jeg til Rørdam, at jeg var ikke med, og at han skal ikke gaa ind paa det.« Ipsen: »ja, Du kan jo gjøre, hvad Du vil, men nu har jeg sagt Dig min Mening. Du har ikke Ret til det!« Saa var vi nødt til at ændre noget i Adressen, thi Udkastet lød paa: »den samlede Bestyrelse« og »anmode endrægtigt,« men vi maatte saa vælge Udtryk, der dækkede over, at der ikke var fuld Enighed. Aaa, hvor det var pinligt. Saa Kl. 12 kom

[p. 38]

Dr. Rørdam. Vahl læste Adr. op, og Rørdam takkede virkelig hjertelig bevæget, sagde, at han vidste ikke, om han kunde blive, da hans nye Embede gav ham saa meget at tage Vare; men han vilde altid bevare D.M.S. i venlig Erindring, og

⁹⁶ Ikke desto mindre er der intet, der viser, at provst Vahl havde indvendinger mod, at biskop Rørdam blev afløst i bestyrelsen af biskop Viggo Gøtzsche, Ribe.

var det muligt, ville han se at blive. Saa gav han os alle Haanden og sagde Tak. Efter ½ Times Tids Samtale om andre Ting, brød han op, og samtidigt gik vi fra den lille Sal i Missionshotellets Baggaard over til Forgaarden at spise Frokost. Ipsen og jeg gik som de næstsidste, Beck tog som sidste Mand Rørdam tilside i Krogen ved Vinduet og talte med ham. Idet vi gik over Gaarden, siger Ipsen: »Naa, L. nu skal De se, nu handler han aligevel mod os alle og siger til Rørdam, at han skal gaa⁹⁷. Lidt efter saa vi Beck & Rørdam komme over Gaarden, og da Beck kom op til os (mens Rørdam gik ud af Porten) sagde Ipsen: »naa, Beck, fik du saa ødelagt det, vi Andre vilde have frem?« »Ja, nu kan Du jo se,« sagde Beck med et betegnende Minespil⁹⁸.

Nogle Dage efter, kom Brev fra Rørdam at han kunde ikke blive. I Protokollen lod Vahl indføre flgd. hinanden 2 modsigende Poster i flgd. Orden (S. 413/47): »I Tilfælde af Dr. R.s Udtrædelse af Bestyrelsen forelægges Forhandlingsmødet i Viborg, om Pladsen skal besættes, og i saa Fald, om med en Lægmand; vedtages dette, vælges i Viborg.« – (48) Best. har

[p. 39]

anmodet Dr. R. om at vedblive at være Medlem af Best.; men endnu ikke modtaget hans endelige Svar.«

Saaledes var det egentlig Vilh. Beck, som satte Rørdam ud af Bestyrelsen! og han har vovet at skrive, at jeg har »smidt Vahl ud af Best.; skjønt jeg bevisligt hverken direkte el. indirekte har Lod og Del i det og blev aldeles betaget over det ubegribelige i, at det kom (se senere).

Af mine Optegnelser fra selve Bestyrelsesmødet:

Provst Vahl begyndte med at foreslaa, at han skrev en Afskedsskrivelse til Biskop Rørdam. Dér forlangtes, at Bestyrelsen skulde [være] fælles om Ordlyden. Vahl: »Jeg mente, jeg var saa gammel, at jeg forstod at skrive en officiel Skrivelse. Jeg holder ikke af Stilerettelser.« Baumann: »Skrivelsen er et Dokument, hvis Gjenpart skal nedlægges i Arkivet, og som bør have den nødvendige Form, der nu en Gang svarer til den Stilling, Dr. Rørdam nu indtager. Jeg betragter mig ikke som hans Ligemand, fordi vi sidder i Bestyrelse sammen.« Paa Forslag af Ipsen og Baumann om at bede Rørdam blive erklærede Vahl og Beck, at det kunde de aldeles ikke gaa med til. Vahl: »Det kan Lægmænd gjøre, som intet kirkeligt Begreb har. Jeg vil ikke være Medlem af Bestyrelsen, hvis vore Skrivelser skal sendes til Sjællands Biskops Erklæring.« – Saa blev der Tale om hvorvidt der skulde officiel Titel paa Foden af Brevet. Det kom til Afstemning, og vi var 5 mod 2 (Vahl og Beck) for, at Formerne skulde iagttages. Da der faldt den Yt-

97 I kopien har Løgstrup formuleret det således: »Naa, Løgstrup! nu skal De se, nu gjør han Alvor af sin Trudsel og ødelægger det, vi har vedtaget. Og ganske rigtigt.«

98 Løgstrups note: »... og saa gik han med os til Frokosten som om intet var hændt.«

tring: »Gjør vi det for Kredsforeningernes Skyld, er det Spilfægteri,« faldt Svaret: »Vi gjør det ikke for deres Skyld, men fordi vi er overbeviste om, at vi kun handle ret, naar vi gjør dette.« Da Beck erklærede, at han vilde gaa, hvis han ikke fik sin Villie, spurgte Ipsen meget fast: »Er det heldigt, at de 6 (Holm, Zeuthen, Baumann, Stubkjær, Asschenfeldt-Hansen og jeg) skal bøje sig for den ene?« Baumann: »Saa længe vi har Provst Vahl og Pastor Beck behøver vi ikke at frygte for, at Sjællands Biskop ikke skal finde Modsigelse.« Beck foreslog saa for ramme Alvor, at med den af Flertallet vedtagne Skrivelse fulgte: »Dette indsendes af den samlede Bestyrelse i det Haab, at De siger: Nej.« Da dette selvfølgelig forkastedes, erklærede Beck: »Ja, nu kan I saa gjøre, hvad I vil, men jeg siger til ham, at han skal gaa.« Jeg: »Det kan De ikke være bekendt, Pastor Beck! hverken at handle saaledes mod os, ikke heller mod ham, De, som selv satte Adressen i Gang for at bede om, at han maatte blive Biskop.« Beck: »Jo, det kunde han meget godt!« Næsten i samme Øjeblik bankede Dr. Rørdam paa Døren. Efter at have hilst og lykønsket, satte vi os alle, og Samtalen gled uden at berøre noget af det forefaldende. Men da saa Biskop Rørdam brød op og gik Bordet rundt og hilste os Farvel, kom han sidst til Beck, og denne sagde: »Hør Rørdam! Jeg vilde gjerne tale med Dem.«

Da N. P. Hansen kom hjem i 1896 var en af hans Repliker i en af de første Samtaler, med mig denne: »véd De hvad, kjære L.! jeg tror, at inden jeg reiser bort, er Vahl ikke Formand længere.« Hvad laa der bag dette? Kun den uvilkaarlige Anelse om, at det nærværende kunde ikke holde; thi alle Missionærerne vidste jo godt, hvor lidet Vahl forstod deres Sager og duede til at behandle dem⁹⁹.

Løgstrup nævner i kopien en række kollisionen:

1890 Breve fra Herman Jensen maatte ikke trykkes, skjønt han bad derom.

1891 Missionærerne i Indien fik en Tilrettevisning, fordi de havde anmodet om at faa en skriftlig Henvendelse oplæst ved Odensemødet.

N. P. Hansen maatte ikke faa et »Aabent Brev« trykt (Brev Nr. 621, 633 og 635)

Hele Uroen om Valg af Missionsmark i China (Brev Nr. 771)

1895 En Røffel til Bittmann (Brev 788).

Der bundfældes altid noget i Sindene under saadanne Forhold.

L. P. Larsen¹⁰⁰ fortalte mig ogsaa (5/6-98), at ved en af de sidste Sammenkom-

⁹⁹ Løgstrups note: »... thi der havde været mange Collisioner.«

¹⁰⁰ Lars Peter Larsen, 1862-1940, dansk teolog, missionær i Indien for DMS 1889-1899, der efter 1899-1910 missionær for studenterne i Madras (nu: Chennai) udsendt af internationalt YMCA og en dansk komité, 1910-1933 professor og rektor for United Theological College, Bangalore, 1918 dr. theol. h.c. ved Lunds Universitet, 1922 dr.theol. h.c. ved Københavns Universitet. Se H. Nielsen: »L.P. Larsen og Lunds Universitet«, *Kirkehistoriske Samlinger*, 1982, s. 61-66, og H. Nielsen: »L. P. Larsen og Det Danske Missionsselskab«, *Nordisk Missionstidsskrift*, 1979, s. 164-172.

ster derovre [i Indien] inden Hansen reiste, gav de andre Missionærer ham – i Spøg – det Paalæg med: »at afskaffe Vahl,« og da Hansen kom tilbage, drillede de ham med, at han havde alligevel faaet Vahl afskaffet.

Hvorledes gik det da egentlig til med Vahls Afgang? ja, hans Administration blev

[p. 40]

mere og mere umulig, og hans Ledelse og Optræden ved Bestyrelsesmøderne førte til, af efterhaanden fik han alle os andre imod og kun Beck¹⁰¹ med Indremissionærerne søgte jo at lempe lidt saa godt som muligt, men det kunde slet ikke gaa. Saa i Januar 1896 kom sammen en Aften Holm, Asch.Hansen, Zeuthen og jeg. Vi 3 mødtes hos Asch.H., som den Gang boede paa Frederiksberg, og kjørte saa i en Droske ud til Zeuthen, hvor mødet holdtes. Strax før vi skulde begynde, sagde jeg: »ja, dette er ingen Sammensværgelse,« for paa Forhaand at have udtalt, at det var kun Nød, som drev os sammen for at raadslaa om, hvad der kunde gøres. De Andre forlangte en Gang at have Lov at tale uden mig, fordi de vilde sætte Sagen i Gang: at lave et Regulativ-Udkast, der skulde hjælpe paa Nøden ved at henvise Formanden til hvilke Rettigheder og Pligter Sekretæren havde, og som han skulde respektere; for at bøde paa det, sagde jeg: »sæt saa endelig først Formandens Rettigheder, for at det ikke skal blive for uantageligt. Saa gik jeg ind i en anden Stue, og saa lavede de en Aftale i Stand, som de

[p. 41]

sendte videre til de Andre Baumann osv.¹⁰² Jeg reiste til Baumann, Beck & Ipsen og talte med dem. Beck var Elskværdigheden selv, og det var ved den Leilighed, at han bl.A. sagde: »Vahl er jo født i den uordenlige Ende af Verden. Men bryd Dem bare aldrig om det. Det gaar nok aligevel.« Da saa Bestyrelsesmødet kom 13/2-96 var Vahl strax fra første Færd yderst vred og mut, beklagede sig over, at han skulde taale dette af os Andre; det var ikke morsomt at være Formand osv., osv. Det af Zeuthen osv. forelagte Udkast vilde han aldeles Intet høre om, men stillede strax dette Forslag for at gaa udenom det Hele: »Formandsposten afskaffes. Indtil den dertil nødvendige Forandring i Lovene kan ske fungerer Sekretæren som Formand.« Det forkastedes ved Indvendinger af os alle; men Vahl vilde have Afstemning, og ved den blev det enstemmigt forkastet. Saa kom Beck ham til Hjælp med flgd. Forslag, som Vahl udtrykkelig antog som sit og vilde have behandlet som sit, fordi han nu vidste, at der havde han Beck med sig. »Formanden stiller flgd. Forslag: Formanden leder Missionsselskabets Anliggender – baade hvad Forholdene hjemme og ude angaar. Den af Selskabet lønnede Sekretær yder ham dertil den Bistand, han til enhver Tid maatte ønske.« Da dette var at tilintetgjøre min Kontrakt og gjøre mig til en blot tilfældig Skriverkarl lagde

101 Løgstrups formulering i kopien: »og kun Beck, Stubkjær, Holt søgte jo at kæmpe lidt ...«

102 Løgstrups note: »... de andre Bestyrelsesmedlemmer, som ikke var til stede ...«

[p. 42]

jeg min Afskedsbegjæring paa Bordet. Men alle de Andre bad mig tage den igjen. Beck gjorde sig baade mild og vred for at faa den bort; men da de Andre blev ved at erklære, at for Sagens Skyld maatte jeg dog se at finde mig i det, thi de kunde slet ikke undvære mig, tog jeg den tilbage til sidst. Saa gik Beck hen til mig, klappede mig paa Skulderen og sagde: »naa, det var da godt L.,« og saa saa han saa kjærligt paa mig med sine dybe, brune Øine som nogensinde. Saa fik de Andre endnu føiet følgende til: »Formanden og Sekretæren søge at aftale de nærmere Regler for Samarbeidet. Hvis de ikke kunne blive enige, vælge de to eller tre af Bestyrelsens Medlemmer til i Forening med dem at ordne Sagen. Naar der er opnaaet Enighed, forelægges Sagen for den samlede Bestyrelse i det nærmest paafølgende Møde.«

Saa førte dette til en Brevvexling, hvori jeg kom Vahl imøde, saa langt som Sagens gode Behandling paa nogen Maade kunde tillade det. Men han stod steilt paa sit der in mice kunde siges saaledes: »Han var Formand og vilde expedere som han vilde; jeg var først Reisepræst og derefter Sekretær¹⁰³, for saa vidt han ønskede at bruge mig (stik imod min Kontrakt ifølge hvilken jeg først og fremmest var Sekretær og i anden Række Reisepræst, for saa vidt Forholdene tillod det).

Saa kom Mødet i Ribe Bispegaard [S. 29f.], og derefter brød Vahl

[p. 43]

som fortalt endog formel Venlighed i Breve. Under de Omstændigheder gik det jo endnu mindre end før. Saa kom Bestyrelsesmødet 18/11-96. Aftenen før gik jeg op paa Vahls Værelse paa Mis.Hotellet, Kbhvn., og spurgte ham, hvorledes han vilde tage Sagen om Missionær Knudsens (der lige var kommet hjem fra China) næste Dag. Jeg fik Svaret: »jeg vil slet ikke tage den.« »Hvorledes?« »Siger nei! Nei, ganske simpelt, imorgen tænker jeg, at jeg ikke er Formand mere, og derfor vil jeg ingen Uleilighed have med at tænke over den Ting. Det maa Andre om.«¹⁰⁴ »Ja, men er det virkelig Deres Mening at gaa af som Formand?« – »Ja, helt bort.« – »Nei, hør, kjære Provst Vahl,« sagde jeg: »hvad De saa end vil gjøre i Retning af at gaa af som Formand, saa beder jeg Dem: bliv

103 Løgstrups note: Allerede 1893 havde han gjort gældende, at jeg maatte ikke samle Missionskredsene til Møder; jeg maatte kun handle som Privatmand. Da der var Tale om at sende mig en Tur til Indien, var Vahl og Beck mod dette (Brev Nr. 425) 1893. Og jeg maatte ikke føre Selskabets Brevvexling (Brevene 639, 642-46, 649, 651) 1894. Det blev i Sandhed vanskeligt at vide, hvad jeg egentlig maatte.

104 Løgstrups note: Han tilføjede, at han havde kjøbt Returbillet, saa han skulde hjem om Aftenen før Mødet endte,» (hvad han ellers aldrig havde gjort), »saa vis er jeg paa, at imorgen gaar jeg,« sagde han. Jeg kunde ikke værgе mig for det Indtryk, at jeg havde med en – i alt Fald aandelig – syg Mand at gjøre, og hvor svært det er at have med aandelig sygt Menneske at gjøre.

i Bestyrelsen for det kan jeg forsikre Dem, at det vil bedrøve os alle sammen, om De ikke vil blive i Bestyrelsen.« »Nei, det gjør jeg ikke; dertil har jeg mine Grunde.« »Ja, men hvilke er det dog?« »Ja, det siger jeg Dem ikke,« og saa vendte han sig om uden at ville tale mere med mig eller se de Brevskaber, som jeg bragte ham. Ved Bestyrelsesmødet næste Dag var han i vrissende og ondt Lune lige fra Morgen af. Det var den Dag han lige med Et sagde til Biskop Gøtzsche: »ja, det kan De sagtens sige, Gøtzsche (ellers sagde han »Biskoppen«), men den Ting forstaar De Dem ikke paa. De har ikke siddet saa længe i Bestyrelsen.« Naa, det Ansigt, Biskoppen satte op, og det Øiekast, Vahl fik¹⁰⁵.

[p. 44]

28/2-1906¹⁰⁶ Brev ad Busch (efter 26/2 at have skrevet: »Alt er snart taget fra mig: Ingen Stemmeret; ingen Lod og Del i Antagelse til Arbeidet hjemme eller ude, ingen Del i Skolens Ordning, intet Tilsyn med Skolen): »Er der da ikke en eneste af »Brødrene,« af »de Hellige,« af »Missionsvennerne, som er Mand nok til for Sandhedens og Retfærdighedens Skyld at sige de simple Ord: »Venner, vi har handlet ilde, og vi har noget at gjøre godt igjen. Vi har ikke holdt vort Ord, men brudt en indgaaet Kontrakt og derved i aarevis lammet noget af det, der ikke kan taale at lammes: Sekretærarbeidet. Lad os – uden at tale et Ord om Fortiden – love hinanden, at ved næste Generalforsamling skal det sættes ind i Lovene, at »Sekretæren er som saadan Medlem af Bestyrelsen ganske som gl. Bone F. Rønne satte det i D.M.S.s Love, og som det var lige til 1898.«

Hvor bagvendt, om den Mishandlede selv skal gjøre dette og saa risikere Afvisning.

Hvis Du nu tænker: Hvorledes kan alt dette dog forliges med Løgstrups Tros-liv, saa vil jeg svare: Da Uretfærdighedens Bølge skyllede ned over mig 1898, dukkede jeg mig under det alt sammen og sagde: tilsted det saa vidt; lad det komme

105 Løgstrups note: Efter »Forliget« i Næstved 22/12-1896, som Provst Vahl ikke vilde holde, døde Pastor O. C. Ipsen i Februar 1897, og derved mistede jeg en velsignet Ven, hidtil min bedste Støtte mod Beck, fordi han havde saa megen Indflydelse paa Beck.

Saa døde Provst Vahl 1ste April 1898, og – saa rullede Lavinen.

Se Bilag:

Nr. 1: *Indre Mis. Tidende*, 17de April 1898: V. Beck: »I Anledning af min Udtrædelse af Bestyrelsen for Dansk Missionsselskab« og 24de April: »Jens Vahl« af Vilh. Beck.

Nr. 2. *Annexet*, nr. 6 for 15de Juni 1898: »Om det danske Missionsselskab« af Vilh. Beck.

Nr. 3: Bestyrelsens Erklæring af 17de Maj 1898.

NB: Ved Aalborgmødet 1898 erklærede Pastor Vilh. Beck, at det gjorde ham ondt at han havde brugt Ordet »Rænkespil« om mig, og at han vilde ønske, at han ikke havde skrevet det. Jf. Brev fra Grev Holstein af 16/7-1898 Nr. 2201.

106 Hermed standser Løgstrups egentlige fremstilling af sine erindringer, og han indsætter i stedet et par breve som dokumentation.

[p. 45]

efter Guds Villie. Og jeg græd og jeg led (aa, den forfærdelige Sommer; al Leg med mine Børn gik i staa, og de kunde ikke ret forstaa deres Fader, og jeg kæmpede, og jeg kuede mig selv: Du skal være stille, lide, lyde og lade Gud om Resten. Og jeg fik mig selv saa langt ned, at jeg blev kuert og stille, indtil at finde det i Orden, at Gud vilde opdrage mig ved helt at kue mig ned. Og jeg blev som stivnet indeni derved, alt frøs og kuedes i mig under Vægten af Løgn og Uretfærdighed; men jeg blev i dette: Gud vil, Du skal have det saaledes.

Men saa kom jeg en Dag til at tale med en Præst, Emil Koch¹⁰⁷, Odense, der spurgte mig, hvordan jeg dog egentlig kunde bære alt dette? saa svarede jeg med Ps. 131,2: »Har jeg ikke tysset og beroliget min Sjæl?« Men han svarede: »Da er det dog ikke Guds Villie, at Sandheden skal underkues og Personligheden lide Skade derved.«

For det Ord brød alle Sluser op! nei, det var ikke Guds Villie, nei Personligheden lider Skade ved at kues af Andres Vold og Uret og gaa mod Sandheden! Og aldrig siden har jeg kunnet tysse min Sjæl. Jeg græder ud i Bøn, jeg søger

[p. 46]

tit ind til Nadverbordet syg og saaret, for at faa »Lægedom af hans Saar.« Jeg kæmper Troens Strid, jeg bæres oppe af Naadens Midler. Men aldrig mere faar I mig til enten ved Ord eller Færd at kues ned til at tie med at Løgn ikke skulde være Løgn og Uret ikke Uret. Jeg gjør ikke Oprør, men jeg kan ikke lade være med at paamine ærlige Menneskers Overbevisning, naar de Ting kommer paa Tale; og jeg kan ikke opgive Haabet om, at baade Gud og Guds Børn en Gang vil lade Sandhed og Retfærdighed seire igjen. Jeg kæmper mit Trosliv, mit Liv i Gud, frem gennem det alt sammen. Jeg er ikke et stakkels, bittert og uretfærdigt Menneske, som ikke kan glemme. Jeg er et Guds Barn, som ogsaa i det Stykke kæmper den gode Strid.«

Til mine 3 kjære Børn, Johanne, Poul og Anna!

For Eders Skyld er dette opskrevet her. I skal aldrig have Grund til at tro, at det Pastor Beck skrev om Eders Fader var Sandhed. Han var et Guds Barn og en Guds Riges Mand af mer end almindelig Betydning, men han havde

[p. 47]

et gammelt Menneske, som vilde raade i alle Ting, ogsaa det, han ikke forstod, som Hedningemissionen. Og naar han ikke fik sin Villie, var han hensynsløs og ikke kræsen i Valget af Midlerne. Han sagde Usandhed om Eders Fader og han skrev Usandhed i denne sørgelige Sag, men nu er hans Sjæl der, hvor Sjælene og Guds Børn vil lære af Jesus selv at indrømme, bekjende og angre det, de syndede paa Jorden, men ikke kunde eller vilde se der. Og Gud glæde hans Sjæl i Himmerig.

¹⁰⁷ Hans Ludvig Emil Koch, 1851-1924, sognepræst ved Sct. Knuds kirke, Odense, tilhørte den grundtvigske retning.

Men I, mine kjære Børn! maa aldrig bære Nag til ham eller hans derfor. Og kommer det op i Eder, saa tænk paa, hvad Eders Fader her beder Eder om og beder for Eder.

I den Sag med D.M.S. har jeg ikke syndet, som det er sagt og skrevet, og ikke forskyldt den Uret, der er mig vederfaret, og disse lange pinagtige Aar, da jeg som Følge deraf er sat ved Siden af mit Livs-Hovedgjerning. Det vidner jeg for Eder, som saa mange Gange for Guds Ansigt. Jeg er en fattig og skyldig Synder, som ærligt Dag for Dag fra min Ungdom af, ja alt fra Barneaarene af, har

[p. 48)

angret, bekjendt og bedet om Forladelse, hvor min letvakte, fintfølende Samvittighed viste mig min Synd. Og jeg trøster mig kun ved Guds tilgivende, ufor-skyldte Naade, ved Syndernes Forladelse for Jesu Blods Skyld. Det skal I vide om Eders Fader, I kjære Børn!

Og skulde I komme til at lide Uret og lide ilde, som Eders Fader har gjort det i denne Sag, saa give Gud Eder Naade til ogsaa i det Stykke at »stride den gode Strid.« Gud velsigne Eder, mine kjære Børn! det beder Eders Fader nu efter at have skrevet disse Linier ned. Ja, Gud velsigne Eder, mine kjære Børn! han løfte sit Aasyn paa Eder og give Eder Fred!

Eders Fader

T. Løgstrup

Fredericia 28/2 06